

Att vara barn till en frihetsberövad förälder

En studie om barns identitet, livssituation och referensstöd ur barns perspektiv

Veronica Ruskeepää

Veronica Ruskeepää

Examensarbete

Det sociala området

2014

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	14149
Författare:	Veronica Ruskeepää
Arbetets namn:	Att vara ett barn till en frihetsberövad förälder En studie om barns identitet, livssituation och referensstöd ur barns perspektiv
Handledare (Arcada):	Åsa Rosengren
Uppdragsgivare:	Kriminaalihuollon tukisäätiö ry.
Sammandrag: Barn till frihetsberövade föräldrar är en relativt osynlig grupp i samhällsdebatten trots att de är många till antalet. I Finland beräknas det finnas 10 000 barn till frihetsberövade. Enligt tidigare forskning ökar mängden frihetsberövade konstant, vilket medför en växande utmaning att koppla ihop straffsystem med familj och barn. Syftet med denna studie är att öka kännedom kring att vara barn till en frihetsberövad förälder, med fokus på identitet, livssituation och referensstöd ur barns perspektiv. Motivering till syftet är att få fram kunskap som ger Krits en uppfattning om hur barn ser sig själv och sin situation, som barn till en frihetsberövad förälder, samt kunskapsunderlag för att utvärdera verksamhetens funktion för vidare utveckling, så att referensstödsverksamheten ger den största möjliga nyttan till barn i dess livssituation. Studien belyses utifrån följande frågeställningar: Hur förhåller sig barnen till sig själv, hur barnen upplever sin livssituation och hur barnen upplever referensstödsverksamheten. Den teoretiska referensramen utgår från ett socialpedagogiskt perspektiv, med tyngd på empowerment, stigmatisering, skam och socialt arv, då den tidigare forskningen också påvisade att dessa teman är vitala i de kontexter där barn till frihetsberövade föräldrar behandlas. Studien är utförd som en kvalitativ studie med observation och intervju som datainsamlingsmetod. Observationerna och intervjuerna utfördes under hösten och vintern 2013, i en referensstödsgrupp ordnad av Kriminaalihuollon tukisäätiö ry Krits och Helsingin Seurakuntayhtymä:s ungdomsverksamhet. Informanterna var fyra barn i åldern åtta till tolv år då studien utfördes. Resultaten visar att barnen har ett stort behov i att få prata ut om sina tankar kring sina känslor, sin förälders situation, sin egen situation och sin identitet i förhållanden där de inte behövde oroa sig för att bli utsatta för stigma och skamfyllda känslor. Respektive informant höll verksamheten som en nödvändig sak. Resultaten påvisar att en trygg referensstödsgrupp kan vara nyttig för barn som har en frihetsberövad förälder.	
Nyckelord:	Barn, frihetsberövade föräldrar, identitet, livssituation, referensstöd
Sidantal:	70
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Bachelor in Social services
Identification number:	14149
Author:	Veronica Ruskeepää
Title:	To be a child to an incarcerated parent – a study about identity, life situation and peer support for children to an incarcerated parent from a child's perspective
Supervisor (Arcada):	Åsa Rosengren
Commissioned by:	Kriminaalihuollon tukisäätiö ry.
Abstract: Children of incarcerated parents are a relatively invisible group in the public debate, even though they are many in number. In Finland, there are estimated to be 10,000 children to incarcerated parents. According to previous research, the amount of detainees increases, resulting in a growing challenge to pair penalty systems to family and children. The purpose of this study is to increase knowledge about being a child to incarcerated parents, focusing on identity, life situation and peer support from a child's perspective. Justification for the purpose is to obtain knowledge for Krits about how children see themselves and their situation, as a child of an incarcerated parent, as well as a knowledge base to evaluate the service for further development, so that the peer support services provides the greatest possible benefits to children in their life situation. The study highlighted on the following questions: How do the children see themselves, how children manage their situation in life, and how children experience the peer support group. The theoretical framework is based on a social pedagogical perspective, with emphasis on empowerment, stigma, shame and social inheritance, based on previous research also showing that these themes are vital in the contexts in which children of incarcerated parents are involved. The study is designed as a qualitative study using observation and interview for collecting data. The observations and interviews were held during the fall and winter of 2013, in a peer support group organized by Kriminaalihuollon tukisäätiö ry Krits and Helsingin Seurakuntayhtymä 's youth activities. The informants were four children aged eight to twelve years when the study was held. The results show that the children have a great need to be able to speak out their thoughts about their feelings, their parent's situation, their own situation and their identity in environments where they do not have to worry about being exposed to stigma and shame - filled emotions. Each informant thought the peer support as a necessary thing. The results indicate that a reliable peer support group can be beneficial for children who have an incarcerated parent.	
Keywords:	Children, incarcerated parents, identity, shame, life situation, peer support
Number of pages:	70
Language:	Sweedish
Date of acceptance:	

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Sosiaaliala (AMK)
Tunnistenumero:	14149
Tekijä:	Veronica Ruskeepää
Työn nimi:	Vangitun vanhemman lapsi – tutkimus lapsen identiteetistä, elämäntilanteesta ja vertaistuesta lapsen näkökulmasta
Työn ohjaaja (Arcada):	Åsa Rosengren
Toimeksiantaja:	Kriminaalihuollon tukisäätiö
Tiivistelmä: Vankien lapset ovat suhteellisen näkymätön ryhmä yhteiskunnallisessa keskustelussa, vaikka heitä määrällisesti on aika lailla. Suomessa arvioidaan olevan 10000 lasta, joilla on vanhempi vankilassa. Aikaisempien tutkimusten mukaan vankien määrä jatkaa kasvuaan. Samalla kasvavat haasteet yhdistää rangaistusjärjestelmä perheisiin ja lapsiin. Tutkielman tavoite oli lisätä tietämys miltä tuntuu olla vangin lapsi keskittyen identiteettiin, elämäntilanteeseen ja vertaistukeen lapsen näkökulmasta. Tavoite perustuu Kritsin toivomukseen saada tietoa siitä miten vangin lapsi näkee itsensä, elämäntilanteensa ja vertaistuen tarpeellisuuden, jotta vertaisryhmätoimintaa voitaisiin kehittää mahdollisimman palvelevaksi kokonaisuudeksi. Tutkielma pureutuu aiheeseen seuraavien kysymysten pohjalta: Miten lapsi kokee oman identiteettinsä, kuinka lapsi kokee oman elämäntilanteensa ja miten lapsi kokee vertaistukitoiminnan. Tutkielman viitekehys on pitkälti sosiaalipedagoginen, keskittyen keskeisiin aiheisiin kuten voimaantumisen, stigma, häpeä ja sosiaalinen perintö. Valinta perustuu aikaisemmissa tutkimuksissa esiin tulleista tärkeistä aiheista, joita on hyvä käsitellä aihe yhteydessä kun puhutaan vankien lapsista. Tutkielma on kvalitatiivinen työ. Tiedonhaku metodeina on käytetty havaintoja sekä haastatteluja. Havainnoinnit ja haastattelut suoritettiin syksyn ja talven 2013 aikana Kriminaalihuollon tukisäätiön ja Helsingin Seurakuntayhtymän erikoisnuorisotyön järjestämässä vertaistukiryhmässä. Tutkimukseen osallistuneet henkilöt olivat neljä lasta. Lapset olivat kahdeksan – kaksitoista-vuotiaita tutkimuksen tekohetkellä. Tutkielman tulokset osoittavat että lapsilla on suuri tarve saada puhua omista tunteistaan, vanhempansa tilanteesta, omasta tilanteestaan ja identiteetistään sellaisessa ympäristössä missä heidän ei tarvitse pohtia tai kokea stigman tai häpeän tunteita. Kaikki tutkimukseen osallistuneet kokivat vertaistukiryhmän tarpeellisenä. Tutkimukset osoittivat että vertaistukiryhmä voi olla hyödyksi lapselle jolla on vanhempi vankilassa.	
Avainsanat:	Vangin lapsi, lapsi, vangitut vanhemmat, häpeä, identiteetti, elämän tilanne, vertaistuki
Sivumäärä:	70
Kieli:	Ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	

Innehåll

1	Barn till frihetsberövade – en relativt osynlig grupp	8
1.1	Att vara barn till en frihetsberövad förälder	8
1.2	Uppdragsgivaren - Kriminaalihuollon tukisäätiö r.f.	10
1.3	Uppdraget	12
1.4	Syfte och frågeställning	12
2	Tidigare forskning och bakgrundslitteratur	13
2.1	Effekter föräldrarnas frihetsberövande kan förorsaka barnet	14
2.2	Hur ett stöd kan påverka barnets förmåga att bemästra sin livssituation	15
2.3	Samarbete myndigheter emellan en nödvändighet	18
2.4	Referensstödsverksamhet för barn	20
2.5	Tankar kring tidigare forskning	21
3	Teoretiska utgångspunkter	22
3.1	Socialpedagogik	22
3.2	Empowerment	24
3.3	Stigmatisering och socialt arv	26
3.4	Skam	28
3.5	Sammanfattning av teoretiska utgångspunkter	31
4	Metodbeskrivning	32
4.1	Kvalitativ forskningsmetod	32
4.2	Informanter	35
4.3	Etisk reflektion	35
4.4	Datainsamling	36
4.5	Innehållsanalys	40
4.6	Generaliserbarhet, validitet och reliabilitet	41
5	Resultat	42
5.1	Barnens syn på sig själv, sina egenskaper och sina personliga resurser	43
5.2	Barns upplevelse om sin livssituation	44
5.3	Barnens upplevelser av referensstödsverksamheten	46
6	Tolkning	48
6.1	Barnens syn på sig själv, sina egenskaper och sina personliga resurser	48
6.2	Barns upplevelse om sin livssituation	50
6.3	Barnens upplevelser av referensstödsverksamheten	52
7	Diskussion	53

7.1	Forskningsprocess och metodval	53
7.2	Kring resultat och mervärde för utveckling av verksamhet	55
7.3	Förslag till fortsatt forskning	56
Källor	.....	58
Bilagor	.....	60
Bilaga 1	Ansökan om forskningslov	60
Bilaga 2	Informationsbrev till informanter	61
Bilaga 3	Informerat samtycke.....	62
Bilaga 4	Observationsschema	63
Bilaga 5	Intervjuguide	64
Bilaga 6	Analysprocessen.....	70

Figurer

Figur 1	Forskningsprocessen.....	34

FÖRORD

Jag vill tacka Krits, Snellu och alla mina informanter för ett deltagande och möjliggörande av denna studie, som varit intressant och nyttig i många meningar. Jag vill också tacka mina handledare, både från Arcada och från Krits, som har guidat mig igenom min process med examensarbetet, som inte alla gånger gått enligt handbok och önsningar. Jag vill dessutom tacka mina två barn, som varit tålmodiga och förstående under denna process för min tidsbrist för gemensam samvaro och lek.

1 BARN TILL FRIHETSBERÖVADE – EN RELATIVT OSYNLIG GRUPP

Barn till frihetsberövade föräldrar är en relativt osynlig grupp i samhällsdebatten trots att de är många till antalet. Med frihetsberövad menar man att den vuxna människan blivit dömd till fängelsestraff eller bevakad elektroniskt som frivårdsfånge på grund av ett gjort brott.

I Finland beräknas det finnas 10 000 barn till frihetsberövade. Mängden går inte att hållas som exakt, då det inte finns tillräckligt exakt dokumentation gällande de frihetsberövades familjeförhållanden. Familjen existerar inte i brottpåföljdsmyndigheternas dokumentationer och statistik, trots att Brottpåföljdsmyndigheterna 2013 tagit i bruk riktlinjer gällande barn och familjer till fångar (Brottpåföljdsmyndigheterna, 2013). Mängden barn till frihetsberövade i Finland bygger långt på forskning och dokumentation gjord av Bryggan, en organisation i Sverige, som tar hand om ärenden gällande familjer och barn till frihetsberövade (Bryggan Stockholm). I det totala som också innefattar frivårdsfångar, som övervakas med hjälp av elektronisk fotboja talar man i Sverige om 30 000 barn till frihetsberövade föräldrar. I Finland har man uppskattat att mängden är ungefär den samma, då strukturen på de frihetsberövades mängd och ålder i jämförelse med den totala befolkningen är ungefär den samma som i Sverige (Bryggan, 2013; Tarja Sassi 2013). I Europa finns det i medel estimerat 800 000 barn till frihetsberövade föräldrar (Jones et al., 2013).

1.1 Att vara barn till en frihetsberövad förälder

I många kontexter, såsom i barnskydd, socialvård och brottpåföljdsinstanser behandlar man vuxnas och barns ärenden skilt från varandra. Samma förhållanden gäller barn till frihetsberövade. Stöd finns i många former från både den tredje sektorn och den kommunala sidan till de vuxna som har en utmaning i livet. I många fall blir dock den vuxnes barn osynligt för problematiken, då man i många fall anser att utmaningen tillhör en vuxen människas liv. I kontexten för vård och stöd av frihetsberövade förblir barnen i många fall osynliga och lösryckta ur den familjära helheten.

I Finland baserar sig arbetet och riktlinjerna för arbetet med frihetsberövades familjer och barn på FN:s konvention om barns rättigheter, samt barnskyddslagar. Konventionen för barns rättigheter är ratificerad i Finland år 1991.

FN:s konvention om barns rättigheter behandlar i artikel 2 att konventionen gäller alla barn och att barn inte får diskrimineras på grund av dess egen eller dess förälders etnicitet, egenskaper och åsikter. Artikel 3 är också aktuell med tanke på sammanhang. Artikel 3 poängterar att alla beslut bör göras med tanke på vad som är barnets bästa. Detta är med tanke på sammanhanget en oerhört viktig artikel (Barnombudsmannen i Finland, 1989).

Enligt FN:s konvention om barns rättigheter artikel 9 skall konventionen säkerställa att inget barn skall skiljas från sina föräldrar mot sin vilja, om det inte anses vara nödvändigt för barnets bästa. I de situationer där det kan anses vara för barnets bästa att skiljas från sin förälder kan vara situationer där övergrepp eller vanvård mot barnet förekommer eller då föräldrarna lever åtskilda på grund av skiljsmessa eller separation, eller då en förälder är frihetsberövad på grund av brott (Barnombudsmannen i Finland, 1989; Bryggan, 2004).

Trots de ovan nämnda orsakerna till rätt att skilja barnet från sin förälder har dessa barn liksom andra barn rätt enligt konventionen att upprätthålla kontakten med den förälder som eventuellt är frihetsberövad, då det inte strider emot faktorer eller omständigheter för vad som anses vara barnets bästa (Barnombudsmannen i Finland, 1989). Därför har de finska brottpåföljdsmyndigheterna år 2013 publicerat nya riktlinjer för barn och familjearbetet inom brottpåföljdsanstalterna. De nya riktlinjerna följer FN:s konvention om barns rättigheter och Finlands barnskyddslag (Brottpåföljdsmyndigheterna, 2013).

De nya riktlinjerna poängterar att arbetet i de olika anstalterna bör möjliggöra barnvänliga omständigheter för barnen att träffa sin frihetsberövade förälder och att bli bemötta av personal på ett adekvat sätt som lämpar sig i mötet med barn. Med riktlinjerna vill man också informera och uppdatera arbetsmodeller, som råder inom en ännu rätt hierar-

kisk värld på andra sidan muren. Man vill med hjälp av information upplysa personal om hur en så annorlunda värld kan påverka barnet hur han eller hon känner sig.

I grunden för arbetet gällande barn- och familjearbetet i brottpåföljdsanstalterna ligger barnets bästa som tanke, vilket inte alltid innebär det samma som barnets eller den frihetsberövades vilja (Brottpåföljdsmyndigheterna, 2013). Barnets bästa är stadgat i den nya barnskyddslagen 417/2007. Den nya barnskyddslagen förbinder myndigheter att dessutom utreda barnets och familjens stödbehov för vård och fostran av barnet, då barnets förälder, vårdnadshavare, eller annan person som ansvarar för barnet är häktad eller avtjänar straff (Brottpåföljdsmyndigheterna, 2013; Barnskyddslagen 417/2007 10§ 1 mom.)

Riktlinjerna lyfter fram en barncentrerad synvinkel gällande barns besök till fängelser och andra brottpåföljdsanstalter. Med hjälp av riktlinjerna strävas det till att det skall finnas ett barnvänligt utrymme där de frihetsberövade föräldrarna kan i trygga omständigheter träffa sina barn och sina partner, utan att fängelsets starka prägel skall i en allt för starkt omfattning påverka barnets känsla av trygghet. Riktlinjerna påpekar också att en grundförutsättning för ett gott och brottfritt liv efter domen är ett gott par- och familjeförhållande, vilket också bör beaktas under domen (Brottpåföljdsmyndigheterna, 2013).

1.2 Uppdragsgivaren - Kriminaalihuollon tukisäätiö r.f.

Undersökningen i denna studie är ett beställningsarbete av uppdragsgivaren Kriminaalihuollon tukisäätiö r.f. – Krits. Kriminaalihuollon tukisäätiö är en tredje sektorns organisation, som arbetar för att stöda de frihetsberövade, frigivna och deras anhöriga. Kriminaalihuollon tukisäätiö r.f., kortare Krits har sedan 2001 jobbat mångdimensionellt, både för frihetsberövade och dess anhöriga (Krits, 2014).

Verksamheten övervakas och stöds av en kommission på tio medlemsorganisationer. Kommissionen består av grundarföreningarna: A-klinikkasäätiö, Sininauhaliitto ry., Sosiaali- ja Terveysturvan Keskusliitto ry., Suomen Mielenterveysseura ry., Takuu-säätiö, Y-säätiö, Kirkkohallitus och Suomen Kuntaliitto ry (Krits, 2014).

Kommissionen väljer föreningens styrelsemedlemmar och dessas personliga vicemedlemmar för två år åt gången. Den praktiska verksamheten leds av verksamhetsledaren, som är i direkt ansvar till styrelsen. Föreningens personal fördelas i administrativa- och finansieringsenhets-, bostadsserviceenhets-, serviceverksamhets- och fastighetservice-team (Krits, 2014).

Krits värderingar är att tro på en förändring och respektera människovärdet. Verksamheten är klientcentrerad och baserar sig på gemensamt ansvar. Verksamheten är empowrande och främjar social jämlikhet och rättvishet. Verksamheten grundar sig också på expertis, information, utbildning och erfarenheter. Verksamheten är mångdimensionerad och multiprofessionell. Ett viktigt kriterium är trygghet, både gällande statlig trygghet, men också individens trygghet och välmående. De grundar sig på en kvalitativ och pålitlig verksamhet, för att få både samhällets och klientens tilltro (Krits, 2014).

Målet med verksamheten är att minska återfallskriminaliteten och dess verkan, samt att förbättra målgruppen och hans eller hennes anhörigas möjligheter till att lyckas och rehabiliteras. Målet för verksamheten är att få en allt mer rehabiliterande och klientens behov i beaktande tagande eftervårdssystem och tjänster. Verksamheten är målmedveten, vilket innebär att all aktivitet är målinriktad, där man förstärker klientens funktionsförmåga, samt skapar och stöder nyktra och friska sociala relationer. Ett mål är också att föra vidare kriminalpolitiken. (Krits, 2014)

Krits familjearbete, verksamheten Ehjä perhe är en fastställd, långvarig verksamhet som snabbt har funnit sina rötter bland klientgruppen. Tarja Sassi, chef för Ehjä perhe verksamheten har i tio år jobbat för att få barns röst och behov fram i fängelserna. Arbetet har grundat sig i tanken kring barnets behov till sina båda föräldrar, trots att den ena föräldern begått ett brott. Hon har även poängterat att det inte är barnet som bör straffas för ett brott barnets förälder gjort (Krits; Tarja Sassi, 2013)

Kriminaalihuollon tukisäätiö ry. finansierar sin verksamhet, som i viss mån fortfarande är projektbunden med Penningautomat föreningen PAF: s bidrag, och delvist med inkomst från fastighetens hyror, tjänsteinkomster och andra serviceinkomster. (Krits; Minna Roine, 2014)

1.3 Uppdraget

Behovet av forskning och utvärdering av barns upplevelser kring sin identitet, sin livssituation och referensstödet betydelse är önskat av Kriminaalihuollon tukisäätiö r.f. (i forts. Krits).

Då det endast är lite forskat i Finland gällande ämnet referensstödsverksamhet, ur barns perspektiv specifikt för barn till frihetsberövade föräldrar var denna undersökning relevant för uppdragsgivaren. Studien strävar till att synliggöra hur barnen ser på sin identitet och livssituation, och om referensstödet har en verkan på hur barnen kan skapa sig resurser för att bemästra sin utveckling av identitet och livssituation.

1.4 Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie var att öka kännedom om hur det är att vara barn till en frihetsberövad förälder, med fokus på identitet, livssituation och referensstöd ur barns perspektiv. Syftets mening är att få fram kunskap som ger Krits en uppfattning om hur barn ser sig själv och sin situation, som barn till en frihetsberövad förälder, samt kunskapsunderlag för att utvärdera verksamhetens funktion för vidare utveckling, så att referensstödsverksamheten ger den största möjliga nyttan till barn i den situationen.

Studien kommer att belysas utgående ifrån följande frågeställningar:

- Hur förhåller sig barnen till sig själv?
- Hur upplever barnen sin livssituation?
- Hur upplever barnen referensstödsverksamheten?

2 TIDIGARE FORSKNING OCH BAKGRUNDSLITTERATUR

Syftet med tidigare forskningar och annan litteratur kring tematiken att vara barn till frihetsberövad förälder och referensstöd, var att undersöka vilka resultat man redan fått fram gällande familjer och barn till frihetsberövade föräldrar. Den tidigare forskningen strävar också till att belysa hur barn upplever sin förälders fängelsestraff och hur de möjligen påverkas av förälderns frihetsberövande. Barnperspektiv på förälders fängelsestraff är ett aktuellt ämne och har forskats i ett projekt som utförts i flera länder i Europa.

Sökningen av den tidigare forskningen utfördes via databas sökning och manuellt. Databassökning utfördes med hjälp av Google Scholar, för att få en primär sökning för vetenskapliga texter. Varefter de potentiella texternas titlar överförts till Ebrary och EbscoHost, för att finna texterna i fulltext. De vetenskapliga texterna har sökts med sökorden: children of prisoners, imprisonment+children, peer support groups, importance of support for children to imprisoned parents. Det material som är manuellt sökt är lånat från Krits och de kommunala biblioteken i huvudstadsregionen. Material lånat från Krits och biblioteken har långt haft ett innehåll som väglett i sökandet av information gällande regler och tillvägagångssätt som råder inom brottpåföljdsmyndigheterna och vård av frihetsberövade från den tredje sektorns perspektiv. Ytterligare har en forskning hämtats via nätsidan childrenofprisoners.eu, som är en färsk forskning i europeisk utsträckning gällande barn till frihetsberövade föräldrar.

Urvalsmetoder för tidigare forskning var att de bör beröra barn vars förälder avtjänar straff. Valet att inte avgränsa urvalskriterierna för snävt, baserar sig på försäkran över en bred grund att välja från. Tidsavgränsande för de tidigare forskningarna är mellan 1995 och 2014, eftersom ämnets aktualitet inte kunde förutses. Trots det fanns behovet till att undersöka relativt nya forskningar, bland annat på grund av nya lagstiftningar och konventioner.

Det slutliga valet av tidigare forskning är baserat på relevansen för forskningsfrågorna. I den slutliga bredden av tidigare forskning behandlas forskningar gällande de effekter förälderns fångenskap kan ha på barnet, samt behov av stöd och samarbete mellan olika

myndigheter. De flesta av forskningarna placerar sig på 2000-talet. Ett undantag har dock gjorts gällande en forskning från 1998, som på grund av relevansen för tematiken har valts att tas med.

2.1 Effekter föräldrarnas frihetsberövande kan förorsaka barnet

Joseph Murray och David Farringtons forskning från 2008, *Parental Imprisonment: A systematic review of its effects on child antisocial behavior, crime and mental health* behandlar effekter en förälders fängelsestraff kan ha på barnet. Syftet med forskningen var att studera vilka förutsägelser och orsaker finns, samt hur de påverkar effekten på barnen.

Forskningen är gjord som systematisk forskning med meta-analys och narrativa berättelser. Vid val av forskning har de valt endast de forskningar som har forskats genom målgrupp, där barnen har haft en frihetsberövad förälder och en kontrollgrupp, vars barn inte har haft en frihetsberövad förälder.

Forskarna har motiverat forskningen med att då mängden frihetsberövade har ökat dramatiskt i västerländska industriländerna har det uppstått en allt större social oro för vilka effekter det har på barn till de frihetsberövade föräldrarna. Som teoretisk grund har Murray och Farrington baserat sig på fyra centrala kriminologiteorier; teorin om social anknytning, "strain" teori, teori om social kontroll och stämplingsteori. På basen vad dessa fyra teorier grundar sig i menar de att olika faktorer kan öka ett asocialt och kriminellt beteende hos barnen till frihetsberövade föräldrar. Forskarna bemöter dessa teoriers utsaga kritiskt genom att också ha med två teorier, som talar för att en förälders straff inte skulle ha någon verkan på barnen. De lyfter fram faktorer, där en förälders fängelsestraff kan ha en positiv verkan på barnets varande, genom att radera den faktor som är en risk för barnet att bilda sig asociala och kriminala beteenden. En sådan faktor är enligt Murray och Farrington (2008) bland annat en förälder som exempelvis är aggressiv och asocial.

I resultaten fick de fram mycket olika slutsatser om huruvida föräldrarnas fängelsstraff har en effekt på barnet. En del information tyder på att effekterna på barnet beror på en svag anknytning och separation från föräldern. Också familjens försvagade ekonomi kunde belasta även barnet och framhäva defensivt beteende. Förutom förnämnda påverkas barnet möjligen av en sämre kvalitet på omsorgen samt av socialt stigma. Det är nyttigt att ha kunskap om dessa faktorer och ett större medvetande om effekter och förutsägingar, då man värderar om barnet och familjen är i behov av ett större stöd (Murray; Farrington, 2008).

I Joseph Murrays forskning (2008) *The effects of imprisonment on families and children of prisoners* som genomfördes utan standardiserade mått med triangulär metod, med vilken man kommit fram till slutsaten om att barn till frihetsberövade föräldrar ofta har en mängd olika problematiker, då föräldern avtjänar sitt straff. Symtomen kan vara depression, hyperaktivitet, aggressivt beteende, sömnproblem, ätstörningar och dålig skolframgång. Forskningen betonar dock att det fortfarande finns litet vetenskaplig information om ämnet och man behöver forska mer i hur föräldrarnas straff påverkar barnet och om det möjligen kan leda till kriminalitet i kommande generation (Murray, 2008).

2.2 Hur ett stöd kan påverka barnets förmåga att bemästra sin livssituation

Ande Nesmith och Ebony Ruhlands (2008) forskning *Children of incarcerated parents: Challenges and resiliency in their own words* av är en intervju studie, där forskaren intervjuat trettiofyra barn, över hur de ser sina styrkor och hur föräldrarnas fängelsestraff har påverkat dem och deras liv. Syftet är att reda ut vilka utmaningar och styrkor barnen har och om eventuell resiliens finns. Med resiliens menar man barnets förmåga att klara sig bra i livet, trots att barnet utsatts för utmaningar under sin barndom.

Resultaten påvisar att barnen kan ha det svårt och faktorer så som hinder till att hålla kontakten med sin frihetsberövade förälder påverkar. En del barn måste basera sig på sin fantasi, gällande omständigheter i fängelset då de inte i verkligheten fått se hur ett fängelse ser ut och hur vardagen där fungerar. Detta kan skapa dem ångest över föräl-

derns välmående. De barn som själva fått se fängelset reagerar mer förstående för situationen. En del till och med har en rättslig förståelse för domen och kan trots allt yttra sig i att de älskar sin förälder trots dennas brott.

I forskningen framgår det också att barnen oftast har ett stort behov att få prata ut och berätta sin hemlighet, situationen om föräldrarnas frihetsberövande, men att de sällan gör det i rädsla av stigmatisering.

Annelie Björkhagen Turessons (2009) forskning *Mor i fängelse: mödrar och barn berättar: en analys av ungdomars resiliensprocess* är en kvalitativ intervjustudie, som framförs i form av narrativ. Analysen utgår huvudsakligen från teorin om resiliens, som visat sig vara ett bra redskap för att skapa förståelse för hur individer och familjer kan återhämta sig från en traumatisk livssituation. Teorin identifierar nyckelprocesserna med vilka barnen i forskningen har kunnat hantera sin situation när dess moder fängslats.

Resultaten i forskningen påvisar att barn till frihetsberövade föräldrar behöver få prata ut om sin situation, för att situationen inte skall inverka i negativ mening på dem. Resultaten synliggör också fenomenet kring barns lojalitet till sina föräldrar, vilket innebär att de inombords oroar sig för sin förälders situation, trots att de inte kan hantera den.

Adele Jones et al. färdigställde 2013 forskningen COPING, som är den första internationella forskning, som behandlar frihetsberövade föräldrars barns välmående och mentala hälsa. Forskargruppen är uppbyggd av tio föräldrar som samlats för att forska i frihetsberövade föräldrars barns egenskaper, sårbarhet och resiliens. Forskningen är utförd i Stor-Britannien, Rumänien, Sverige, Tyskland, Frankrike och Schweiz (Jones et al, 2013).

I Europa finns det i medel estimerat 800 000 barn till frihetsberövade föräldrar. Föräldrarnas fängelsestraff är en av de största orsakerna till att barnet är avskilt från sin förälder. Man har kunnat konstatera att frånvaron från föräldern kan vara skadligt för barnet både psykiskt och emotionellt och påverkningarna kan vara långvariga. Man har konsta-

terat att barn till frihetsberövade bland annat har en tredubbel risk att få mentala störningar och asocialt beteende.

De flesta av tidigare forskningar har baserat sig på småskaliga undersökningar, varav behovet till en forskning i större vidd var nödvändig (Jones et al, 2013).

COPING- forskningen (Jones et al., 2013) är utförd med multisekvens forskningsmodell där två kvalitativa och två kvantitativa mätinstrument användes. Undersökningen påbörjades genom att utföra en litteraturgranskning, varefter man med standardiserade mått mätte informanternas styrkor, problem, självkänsla och livskvalitet. Det tredje steget var en djupintervju. Samtidigt med intervjuerna utfördes en detaljerad kartläggning över tjänster riktade till barn och familjer. Materialet är analyserat för de kvantitativa datas del med programmet SPSS (Jones et al, 2013).

Forskningens resultat visar att förälders fängslande kan vara en mycket traumatisk upplevelse då barnet ser det. Forskningen påvisar också att barnet borde ha möjlighet till att så snart som möjligt kunna besöka sin förälder efter att fängslandet ägt rum, redan under häktetiden. Barnet bör inte bli beskyllt, skuldsatt eller straffat för vad föräldern gjort (Jones et al, 2013).

I forskningen framgår det också att ett barn behöver två faktorer under föräldrarnas tid som fängslad. Det första är ett gott föräldraskap av den civila föräldern. Det andra (i de flesta fallen) är en möjlighet till att kontinuerligt besöka och hålla kontakten till den frihetsberövade föräldern. Det framgår också att barn saknar lika mycket sin förälder oberoende om den frihetsberövade föräldern är mor eller far till barnet (Jones et al, 2013).

I rapporteringen betonar man vikten av det stöd skolan erbjuder barnet. Skolan bör kunna hantera saken finkänsligt och bemöta möjlig stigmatisering som barnet utsätts för och i den situationen stöda barnet. Barnet och familjen upplever i många fall en stor skala utmaningar, såsom stigmatisering, tabu, skilsmässa och ekonomiska svårigheter. Därför utsätts skolan som ett viktigt stöd för barnet (Jones et al, 2013).

Forskningen påvisar att speciellt elva åriga barn har större risk till mentala problem, även om det framgick stora skillnader landen emellan. Det framgår att tyska barn hade i jämförelse med barn från andra länder en högre självkänsla, medan barn från Rumänien hade i jämförelse med barn från andra länder en lägre självkänsla. Överlag fick tyska

informeranter bättre resultat än vad barn från andra länder i medel fick och rumänska informanter sämre resultat än de övriga i medel (Jones et al, 2013).

I resultat som undersökt välmående och livskvalitet framgick det att välmående och livskvalitet ansågs sämre än i allmänhet (i jfr. med icke frihetsberövades familjer), fast än svenska informanter ansåg sig ha bättre livskvalitet och hälsa än informanterna från de övriga deltagarländerna. I frågor gällande mental hälsa kunde man inte få ett reliabelt svar på grund av den stora spridningen. Endast föräldrarnas berättande kunde tillgodoses som pålitligt material (Jones et al, 2013).

Resultaten bekräftar att barns resiliens är en inre egenskap, till vilken tillhör en balanse-rad familj och ett permanent förhållande till den frihetsberövade föräldern. Barns resiliens är också mycket starkt anknuten med möjlighet till öppen kommunikation och möjlighet till att bearbeta det de upplevt. I fyra av länderna var familjeförhållandena nyckelordet, samt förhållandet mellan barnet och föräldern. De barn som har stabila och trygga familjeförhållanden kan bygga ett förtroende för den frihetsberövade föräldern och bearbeta sina erfarenheter. I Rumänien och Tyskland var det vanligt att man såg den frihetsberövade föräldern som en idol, om inte barnet hade en orsak till att vara rädd för den frihetsberövade föräldern. Släkten och bekanta bildar ett viktigt stödnätverk för barnet. Speciellt i Rumänien var barnets mor och farföräldrar samt övrig släkt oerhört viktiga (Jones et al, 2013).

2.3 Samarbete myndigheter emellan en nödvändighet

Cynthia Seymours forskning *Children with Parents in Prison: Child Welfare Policy, Program, and Practice Issues* från 1998 tar fasta på barnskyddets uppgift i att försöka reda ut barnens bakgrund och riskfaktorer som kan finnas på grund av föräldrarnas fängelsestraff. Introduktionen av forskningen uppger inte om metoder de använt sig av vid datasamling eller urval av litteratur, men den baserar sig på tidigare litteratur samt data, som är insamlat från de olika barnskyddsmyndigheterna i olika delstater i USA. Syftet med forskningen har varit att lyfta fram behovet av samarbete mellan sociala myndigheter och brottspåföljdsmyndigheter. Detta har utförts för att kunna identifiera hur många barn det eventuellt gäller som har olika typer av risker i sina liv på grund av en

frihetsberövad förälder. Forskningen söker också fram faktorer som stöder ett utvecklande av myndigheters system att utreda vilka barn ligger i fara vars förälder är frihetsberövad.

Forskningen tar fasta på att föräldrarnas frihetsberövande skapar kaos i barnens liv, samt att det ingår trauma över separation från föräldern och att många av dessa barn lever i sämre eller utsatta förhållanden före, under och efter föräldrarnas frihetsberövande och man kan bara estimera om hur många barn det gäller. Forskningen tar också ställning till den stress barnet upplever då barnet blir klient inom barnskyddet och eventuellt placerat utanför hemmet för vård (släkt eller fosterfamilj) (Seymour, 1998).

Ann Cunningham (2001) lyfter fram *Forgotten Families – the Impacts of Imprisonment* ett sammandrag av forskning gjord av The Victorian Association for the Care and Resettlement of Offenders, VACRO, i vilken man lyfter starkt fram argument för att det inte är barnet som skall straffas, då föräldern blir dömd till fängelse, vilket också är forskningens syfte (Cunningham, 2001). Forskningen påpekar på de möjliga skadeverkningar barnet kan ta av sin förälders dom och nämner i samband med det att det finns en stor risk för att barnen själva framöver i sina liv bryter mot lagen (Cunningham, 2001).

Information om barns närvaro i fängelse är utrett i forskningen *Kuka suojelee lasta van- kilassa* av Jaana Wikgren år 2011 för *Ensi- ja turvakotien liitto*. Forskningen behandlar om huruvida barnet kan skyddas då det lever med sin frihetsberövade förälder i fängelsemiljö. Arbetet behandlar familjearbete i fängelset på moder-barn avdelningen. Forskningen reder ut vilken effekt fängelset har på barnet, vem som skyddar barnet och hur barnet övrigt bemärks och synliggörs i fängelset med tanke på att barnet räknas som civil. Utredningarna baserar sig långt på arbetarnas synpunkter (Wikgren, 2011).

Denna forskning har valts, då den trots ett avvikande perspektiv behandlar barn och fängelsemiljö. Även om denna forskning behandlar barn som lever tillsammans med sin förälder i fängelset kan man dra vissa paralleller till hur barn upplever att besöka fängelset.

2.4 Referensstödsverksamhet för barn

Som inledning på ämnet nämns Tarja Sassis (2012) slutrapport Ehjä Perhe. En handbok gällande referensstödsverksamhet i KRITS Ehjä Perhe – verksamhet. Rapporten är sammanställd av Tarja Sassi, och den behandlar stödgruppsverksamhet för familjer med anhöriga i fängelse. Verksamheten har utförts i form av lägerverksamhet, där familjer med frihetsberövade medlemmar kunde träffas och reflektera över sina situationer. Verksamhetens form är gruppdiskussioner och träffar, skilt för barnen och för föräldrarna. Målet för barnverksamheten var att ge barnen en möjlighet till bearbetning, om föräldern frihetsberövande samt övningar i att visa känslor och i sociala färdigheter (Sassi, 2012), vilka kunde resultera i en förbättrad förmåga till att hantera utmaningarna kring situationen. På grund av rapportens relevans för ämnet har denna rapport valts att ta med i denna studie.

Eftersom referensstöd för barn i kontexten till att vara barn till en frihetsberövad förälder inte är forskat i tillräcklig bredd för att basera denna studie på, används litteratur gällande referensstöd för barn, vars nära anhörig avlidit (Kinanen, 2009). Med hjälp av Surusäkki av Kinanen (2009) har en uppfattning bildats, om hur barn känner sorg, samt vilka metoder är användbara i den kontexten. Litteraturen ger en bra grund och förståelse för hur ett referensstöd för barn är uppbyggt, samt hur det fungerar (Kinanen, 2009).

Kontexten är inte precis den samma, men med tanke på att referensstödet erbjuds till barn, vars förälder har fått en lång dom, kan man i någon mån jämföra situationen med att en anhörig avlidit. Föräldern är inte för evigt borta, men dock frånvarande från barnets vardag och utveckling. Dessutom medför en förälders dom ofta en mängd andra utmaningar för barnen, såsom skam och oro för föräldern, vilket i direkt mening påverkar barnets utveckling och bildandet av sin identitet.

En svår livssituation eller ett upplevt trauma kan vara en möjlighet för barnet eller individen att växa som person (Kinanen, 2009:12–13). Vid separation sker det känsloreaktioner, likaså sker det känsloreaktioner för barn till en förälder de inte kan dela sin var-

dag med. Dessa känsloreaktioner kan följas av känslor såsom smärta, rädsla, längtan, utmatthet, kraftlöshet (Kinanen, 2009:12–13).

Lika som ett barn kan tänka om en avliden anhörig att han eller hon har svikit eller avvisat en, då han eller hon gått bort från vår fysiska värld (Kinanen, 2009:12–13), kan ett barn till en frihetsberövad förälder tänka så om sin förälder som avtjänar straffet. Därför är det viktigt att barn i lika situationer får träffas och får möjlighet till att värdera och reflektera sina tankar om sin egen och den andras situation. Ett stöd av varandra, som är i liknande livssituation.

En ytterligare motivering till ett referensstöd för barn i svåra livssituationer kan man också basera på en jämförelse med de tidigaste formerna av referensstöd för alkoholister. Anonyma alkoholisters metod bygger på ett referensstöd av personer i lika situation, som med hjälp av sin egen erfarenhet kan stöda den andra i en liknande situation och fungera som en spegel och grund för ens tankar om sin situation (Kinanen, 2009:70). På samma sätt men i olik kontext kan barn ha nytta av att stöda de andra genom att dela med sig av sin erfarenhet och ta emot av de andras utsagor, för att känna en tillhörighet och normalitet i sin livssituation.

2.5 Tankar kring tidigare forskning

Med några sammanfattande ord, kan man konstatera att det finns ett behov i att forska vidare huruvida förälderns fängelsestraff har en inverkan på barnet och familjen. Likaså kan det konstateras att det finns lite tidigare forskning om referensstöd och forskning gjorda ur barns perspektiv, trots att det finns relevanta forskningar och övriga tillgängliga utlåtanden. Man kan dessutom se att de ovan nämnda forskningars resultat påvisar en risk för att övergenerationell kriminalitet, då de flesta forskningar kommit till en slutsats om att förälderns fångenskap leder eller kan leda till asocialt beteende och kriminell livsstil. Forskningarna synliggör också många andra möjliga utmaningar i barndomen och utöver i vuxenlivet, som baserar sig på barnets upplevelser i barndomen som barn till en frihetsberövad förälder.

Likaså måste man ta fasta på behovet till samarbete mellan barnskydds- och brottpåföljdsmyndigheter emellan. Enligt Murrays forskning(2008) om den kraftiga tillökningen av frihetsberövade med familj kommer samarbete myndigheter emellan bli en förutsättning för att barns bästa skall kunna tryggas också då det gäller barn till en frihetsberövad förälder.

3 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Detta kapittel beskriver de teoretiska utgångspunkter som valts att spegla denna studie emot. Då det i denna studie är frågan om barn i en utsatt livssituation blir socialpedagogiken ett naturligt val. I socialpedagogiken speglas individens identitet och självkänsla från dess omgivning, som ses som en förutsättning för en stark identitet. För att kunna känna sig själv som individ och ha en frisk kunskap om sig själv och sin identitet och därmed som en i gemenskapen, är känslan av skam och stigmatisering utmaningar mycket centrala i koppling med identitet och livssituation. Tematiken berörs också nära av empowerment och socialt arv, vilka alla tillhör socialpedagogiken i hög grad. Empowerment har också en prägel på ens identitet, lika som skam och socialt arv kan ha en negativ verkan på bildningen av sig själv.

3.1 Socialpedagogik

Med tanke på hur föräldrarnas fångenskap kan påverka barnet, vaknar tanken kring behovet av att stöda barnet i dess livssituation, i sin tillvaro samt i utveckling av identitet, självkänsla och sociala förmågor.

Teorin till att stöda barnets identitet, självbild och sociala förmågor anknyts till socialpedagogiken. Madsen hänvisar till Jesper Holsts definition att socialpedagogik är en rad speciella pedagogiska inriktningar, vars mål är att säkra människor i utsatta livssituationer till integration till och i samhället (Madsen, 2001:18). Teorin stöder tankesättet om att identiteten inte är en grundläggande egenskap utan en relation mellan människan och

hennes sociala omvärld, som därför kan beskrivas som en dynamisk process i stället för ett personligt tillstånd (Madsen, 2006:227- 228). Det huvudsakliga antagandet enligt Madsen (2006:228) är att ingen mänsklig utveckling är möjlig utan interaktion med andra människor, då mänskliga handlingar i grunden är responsiva, vilket innebär att handlingen får en mening endast då de ses som svar och reaktioner på andra människors handlingar (Madsen, 2006:228). Madsen menar att på grund av detta lär vi oss att bedöma oss själva med andras ögon. Vi får en förståelse för att reflektera över hur andra människor reagerar på våra handlingar. Då processen av den sociala responsen tolkas bildas en bestämd betydelse för våra handlingar (Madsen, 2006:228).

Relationen mellan barn och den vuxnes utmaningar har man i färsk forskning (Jones et al., 2013) gällande barn till frihetsberövade kunnat påvisa att barn till frihetsberövade föräldrar bland annat har en tredubbel risk till mentala störningar samt övergenerationell kriminalitet (Jones et al., 2013). Utmaningarna kan i högsta grad vara överförda och inlärda mekanismer av barnets förälder eller levnadsomständigheter. På så sätt kan handlingar i barnets omgivning påverkat dess välbefinnande och utveckling.

I situationer, där barnets utmaningar åtminstone i viss mån kan tillbaka föras till föräldrarnas situation, vilket också framgår i den tidigare forskningen (Murray, 2008), blir den socialpedagogiska anknytningen att stöda barnet i sin identitetsbildning. *Självidentitet*, vilket innebär att personen ifråga kan objektivt se och reflektera över sig själv såsom Mead (i Madsen, 2006:229) förklarar det, med att *jag* (I) ser på *mig* (me). *Personlig identitet*, som bildas genom iakttagelser utifrån, där personen iakttas av andra. I detta perspektiv är identitet en process där individen identifieras av andra (Madsen, 2006:231) och *social identitet*, som utgör en iakttagelse gjord utifrån med avlägsna relationer till personen som iakttas. Den sociala identitetsbildningen sker mer eller mindre av offentligt tillgänglig information om personen. Den sociala identiteten definieras personens sociala position eller status som åstadkoms via tillhörighetsförhållanden till bestämda grupper, som sedan utgör grund för vad personen ifråga värderas emot (Madsen, 2006:232).

En god och stark identitet är ett av de grundläggande sociala behoven för människor för att kunna uttrycka sig själv, sin personlighet och sin plats i gemenskap med andra män-

niskor. Då man beaktar att de sociala sammanhangen och konkreta mellanmännsliga samspelet är grunden till hur man upplever sig själv och hur man känner sig är gemenskap en viktig faktor som bör finnas och kunna upplevas. En stor riskfaktor för en fullbordad uppväxt och tilltagande av personlig identitet är känslan av att vara ensam eller att känna sig utanför (Berglund, 2000:18–19). Berglund menar att barn och unga ofta ur hans erfarenheter inte i förstahand har kunskapsbrist, utan mer sannolikt är för medvetna om sina brister och problem. Däremot menar han att de allt för ofta har okunskap i sina talanger, resurser och sina alternativa val. Därför behövs en insats av att förstärka dess självbild, som så ofta är negativ (Berglund, 2000:20).

Den teoretiska kopplingen till stödgruppsverksamhet ligger likaså i socialpedagogiken i form av en känsla av att ingå i en social värld där känslan av samhörighet finns (Berglund, 2000:30). Madsen beskriver samhörigheten i form av social inklusion, som han definierar som att innefatta och medräkna någon i ett sammanhang (Madsen, 2006:172). Därför syftar teorin för referensstödsverksamheten också i socialpedagogiken. Syftet för verksamheten ligger i att skapa inkluderande gemenskaper (Madsen, 2006: 247-248) och på så sätt ge deltagarna en känsla av samhörighet och delandet av upplevelsen av att vara barn till en frihetsberövad.

Känslorna och upplevelser om identitet och gemenskap kommer inifrån individen, men kommer att stöttas av de intryck som uppstår utifrån. Sociala sammanhang och konkret mellanmännsligt samspel är grunden till hur människan upplever sig själv och upplever sitt välbefinnande (Berglund, 200:19). Människor uppstår både som berättelser, personer och som samhällsindivid genom sina interaktioner med andra människor och den miljö de befinner sig i (Berglund, 2000:31). På det hela djupa kan livssituationen ses som en utmaning men också som en möjlighet, där referensstödet kan ha en betydelse för att nå tanken om ett känslotillstånd, där situationen upplevs som en möjlighet.

3.2 Empowerment

Till den socialpedagogiska teorigrunden hör också empowerment, som i sig själv inte har en svensk översättning, men innefattar ett metodologiskt tänkande kring hur indivi-

dens egen motivation, livssituation och utgångspunkt kan förvandlas till en kraftkälla. I vissa sammanhang använder man sig av ”egen makt” eller ”hjälp till självhjälp” (Moula, 2009). Juhani Räsänen (2006) definierar ordet ”voimaantumisen”, som är den finska översättningen av empowerment till obetydligt i andra förhållanden än i förhållande mellan människan och hennes omgivning. Räsänen menar att empowerment är en kombination av två faktorer, den sociala omgivningen och personen själv (Räsänen, 2006:89–93). Liisa Hokkanen tar upp empowerment i boken *Sosiaalityö ja teoria* (2009:319–321) ur ett perspektiv som gynnar det sociala arbetet. Hon beskriver empowerment som en process i förändring, som innefattar tre delar, vilka är *naming*, *loving* och *acting*.

Hokkanen (2009) behandlar empowerment ur ett perspektiv där de olika stadierna fått namnen; *naming*, *loving* och *acting*. Det första stadiet *naming* är början på processen mot en förändring, där utgångspunkten är oangenäm och koncentrerar sig på det som är ”fel” i situationen. *Naming*, den första fasen övertäcker de styrkor och talanger individerna och situationen innebär och styr individen till stämplande och skuldfyllda beslut (Hokkanen, 2009:319–321). *Loving* är den andra fasen och är den fas där de psykosociala arbetsmodellerna befinner sig och där stödet och förstärkandet av omtänkandet till uppfunna talanger, styrkor och möjligheter finns. Grunden för denna funktionsmodell är individens människovärde i sig själv, den sociala rättvisan och rätten till självbestämmande och kulturell mångdimensionalitet (Hokkanen, 2009:319–321). *Acting* är den sista fasen av processen, där den förtryckta känslan avlägsnas med hjälp av ett nytt perspektiv och de nya möjligheterna. *Acting* anses vara den fas där det inte räcker med att man är medveten om förändringens nya perspektiv utan att man bör föra förändringen så långt fram att man även kan agera enligt det nya perspektivet och den empowrande känslan. Målet med den ovan nämnda processen är att finna en lösning som stiger fram ur individens egna styrkor och lösningar. Inte ur tolkningar gjorda av allmänheten (Hokkanen, 2009:319–321).

Den sista delen av processen kan även beskrivas som ett mål där empowerment kan tolkas som ett tillstånd där orättvisor eller upplevelser av orättvisor inte längre existerar. Det när och hur man känner sig befinna sig i ett empowerment-tillstånd är långt situat-

ions- och tidsbunden. Det som utifrån kan anses vara meningslöst kan för en individ kännas mycket meningsfullt inifrån sett (Hokkanen, 2009:321).

Räsänen (2006) beskriver liknande tillstånd, men formulerar det i form av huruvida människan låter sig luras till att arbeta emot sig själv och söka sig rätt och säkerhet genom förvrängda antaganden, till och med på bekostnad av en skuld känsla (Räsänen, 2006:89–93). Räsänen påpekar också behovet av att behandla motsatsen till empowerment, då man behandlar empowerment tematiken. Han definierar motsatsen som ”voimattomuus”, det vill säga kraftlöshet. Definitionen till kraftlöshet formulerar Räsänen som ett läge eller en situation där personen ständigt blir avslagen och där individens vilja, önskemål och självbestämmande hämmas. Till detta tillstånd tillhör enligt Räsänen symtom som rädsla och ångest, som leder till svårigheter till att utföra en strategi i empowerment. Kraftlöshet kan uppenbara sig i form av oförmåga till att känna, som tar uttryck i depression och självdestruktivt beteende (Räsänen, 2006:89–93).

3.3 Stigmatisering och socialt arv

Stigmatisering och det sociala arvet förknippas i normala fall till något negativt, eller som ett belastande socialt villkor. Teorier om socialt arv innefattar social utsatthet, som förs vidare till följande generation. Social utsatthet kan vara fattigdom, klasstillhörighet, utsatthet och vanmakt (Berglund, 2000: 32). Att växa upp med social utsatthet och svåra utmaningar redan i det tidiga livet påverkar givetvis utvecklingen av förmåga till att uttrycka sig och handla i sociala kontexter (Berglund, 2000: 32). Detta betyder dock inte att det automatiskt skulle vara så att en svår barndom eller svåra förhållanden i uppväxten skulle resultera i socialt arv, men kan vara en faktor som ökar risken till att falla utanför samhällets normer (Berglund, 2000:32). Stämplingsteorin eller stigmatteorierna håller orsakerna till det så kallade avvikande beteendet ointressant. Det centrala är hur processen in i ett avvikande beteende kan förstås. Teorierna har sitt ursprung i den symboliska interaktionismen och fenomenologin. Becker speciellt gjorde stämplingsteorin känd. Begrepp som kultur, normer, värderingar, social kontroll och makt är viktiga i sammanhanget av stigmatiseringsteorin. Inom teorierna brukar man dela upp stigmatiseringen i primär och sekundär avvikelse. En primär avvikelse är mer en variation av var-

dagslivet, som omgivningen reagerar på, men som med tid avtar och neutraliseras. Då en individ överskrider gränsen till sekundär avvikelse innebär det en allt mer dominerande roll som avvikare i den för individen varande kontexten och omgivningen (Eriksson & Malmström, 2000: 116)

Att bekämpa attityder och ”det sociala arvet” är en betydande del av det förebyggande arbete, då det sociala arvet handlar om ett bestämt samband mellan förälder och barn, där föräldern eller föräldrarna anses ha sociala utmaningar, som i någon omfattning kommer att överföras på barnet (Madsen, 2006:191). Berglund (2000:27) hänvisar till Giddens och menar att livsstil är mer något man adopterar och tar till sig av omkring varande förhållanden än något man ärver. Oberoende om livsstilen är något man ärver eller adopterar är det viktigt att veta vem man är. Att vara du med sig själv är mycket viktigt i sammanhang där stigmatisering utgör en stor risk. Gustavsson (2008) refererar till Cooleys spegeljagsteori, till vilken han tillfogade ytterligare ett steg, för att beskriva individ, som speglar sig i en annan, hanterar spegelbilden och självkänslan som spegelbilden framkallar (Gustavsson, 2008: 28-30).

Stigmatiseringen och ett ”negativt socialt arv” har en betydande påverkan på barnets identitet och det hur barnet lägger förväntningar på sig själv och vad barnet antar att omgivningen förväntar av honom eller henne (Madsen, 2006:191–192). Det sociala arvet och stigmatisering kan skapa många problem i arbetet med barn, som är i behov av stöd, då det är extremt lätt att förklara barnets olikhet på basen av föräldern eller föräldrarna (Madsen, 2006:191) I denna kontext skulle ett exempel på socialt arv vara att en fånges barn inte kan vara något annat än en blivande kriminell. Barnets personlighet är på det sättet ”avpersonifierad”, som Madsen benämner det. Likaså finns det risk för att dessa barn bemöts med lägre förväntningar, vilket kan reducera deras utvecklingsbetingelser på ett avgörande sätt (Madsen, 2006:191).

Goffman utgår ifrån många olika dimensioner på vad stigma kan vara, men eftersom det är den sociala aspekten som berör examensarbete, har beslutet gjorts att koncentrera kunskapen på stigma utgående från sociala ting mer än exempelvis fysisk funktionsnedsättning (Goffman, 2006:13–14). Goffman beskriver att stigma utgående från den sociala aspekten kan bero på ”fläckar” i den personliga karaktären, till vilka han räknar vis-

telse i fängelse med fler. Då stigma uppstår har omgivningen gjort ett beslut eller en uppfattning om personen ifråga på grund av vad som anses det normala i just den kultur individerna befinner sig i, och utgår i från sin lagstiftning och värdegrunder (Goffman, 2006:14).

3.4 Skam

Skam är ett mångfasetterat begrepp, som kan vara svårt att definiera på djupet, då det ofta talas om skuld i stället för skam (Malinen, 2010:12) I många fall kan det vara lättare att tala om skuld känslan som hänger i hop med skamkänslan, vilket i och för sig är en helt naturlig sak, då de relaterar starkt till varandra och upplevs ofta samtidigt (Malinen, 2010:12).

I de fall där skam upplevs starkare än skuld finns en markant moralisk aspekt av att svänga uppmärksamheten från själva saken till sig själv och till hurdan man är som person. Av detta följer en helhetsmässig stigmatisering av sig själv, till att vara dålig, otillräcklig och oduglig (Malinen, 2010:13).

Känslan av skam är som en boja av vilken det kan vara svårt att frigöra sig från. Upplevelsen och sätten att uttrycka skam kan vara mycket olika, medan skamkänslan binder och trycker ner en, avgränsar uttryckandet och bemötandet av sina känslor och det man upplevt. Skam förbi- eller kring gås ofta och bearbetas ofta ogärna, då bara det att nämna ordet skam tillfälligt kan öka känslan av skam (Malinen, 2010:16).

Ett barn bemöter skam redan under de tidiga åren av sina liv, då de förses med många utmaningar och motgångar. Fostrarna kan endera medvetet eller omedvetet överföra rädslan av att bli övergiven och vanvård till följande generation, som de själva behövt bära. Alla föräldrar är inte kapabla att ge barnen den kärlek och vårdnad som de skulle behöva, för att växa upp till balanserade och hela individer som kan ta emot kärlek som vuxna. Förutom de yttre faktorerna påverkar barnets egen personlighet till det hur de kan ta emot kärlek, acceptansen och omvårdnaden (Malinen, 2010:22).

De upplevelser barnet eller den unga behöver bemöta i sin barndom bidrar till hur barnet ser sig själv och hur värdefull och älskad barnet kan uppleva sig vara. De upplevelsena formar barnets självkänsla och självbild. Speciellt fortgående övergivningar och upplevelser av att bli avvisad bildar en känsla av skam hos barnet, som kan påverka olika individer på olika sätt genom hela livet (Malinen, 2010:22–23).

Känslan av skam, samt att vara otillräcklig, oduglig bildar ett gott underlag för dålig självkänsla, vilket igen kan bidra till att personen ifråga kan uppleva att han eller hon inte kan fylla de uppsatta kraven för att vara en god människa och medborgare, för att inte tala om att följa de utsatta normerna på individnivå och samhällelig nivå (Malinen, 2010:23).

För barnen är det trots det inte bara föräldrarnas fysiska närvaro och omsorg som är det viktigaste för barnet i behandlingen av skamkänslan, utan det att både föräldrarna finns tillgängliga för barnet då de behövs. En separation från föräldern kan skapa långsiktiga följder i barnets utveckling av intelligens, känslor och sociala förmågor. Separationen från föräldern i barndomen är relaterat till en livslång bildning av skam, till vilka andra faktorer kan bidra ännu mer. Speciellt separationen från modern lämnar djupa inre spår i barnet och ofta en oersättlig lucka (Malinen, 2010:28–29). Detta betyder dock inte att barnet inte skulle ha behovet av närvaro av sina föräldrar, eller avlägsnar behovet av närhet och famn. Barnet kan känna sig skyldig, ifall dess försök till närhet inte besvaras. En i barndomen upplevd brist på närhet och trygghet av sin förälder lämnar en tomhet och en längtan i barnet, som senare är svår att uppfylla (Malinen, 2010:69).

Då barnet märker att föräldern inte är kapabel att hålla löften erfar han eller hon sig ensam, hjälplös, värdelös och otillräcklig. Om löften blir regelbundet brutna slutar barnet att lita på sin förälder och börjar skydda sig själv genom att sluta tro och känna iver över givna löften. Också föräldrarnas stöd och trygghet påverkar starkt hur accepterat barnet känner sig själv. Ett barn som upplever att föräldrarna inte bryr sig om honom eller henne tillräckligt för att skydda honom eller henne blir förvånad och börjar tvivla på sitt eget värde. Barnet lär sig att hemliggöra sin rädsla eller osäkerhet och försöker vara stark och klara sig själv (Malinen, 2010:72–73). Trots det är barns största rädsla ofta att

mista sin moder eller fader och därför gör barn ofta sitt allt för att det inte skall hända (Malinen, 2010:74).

Känslan av skam kan också överföras i generationsled från förälder till barn. Föräldrar som känner sig misslyckade och otillräckliga kan inte i sitt beteende stöda och uppmuntra sina barn till att vara modiga då de inte själva fått uppleva det. De kan dessutom överföra sin skam på sina barn direkt, eller i sina metoder för fostran (Malinen, 2010:62–63). En obearbetad känsla av skam, otillräcklighet och värdelöshet hindrar en som fostrare att agera på ett sätt som anses gott och balanserat för barnet. Föräldrarnas fostringsmetoder som grundar sig i dess känsla av skam ger inte rum för barnet att utveckla självsäkerhet och självvärdering. En regelbunden nedvärdering, nonchalering och straff signalerar om barnets värdelöshet och otillräcklighet (Malinen, 2010:63)

Malinen (2010:93) påpekar också att det inte är endast föräldrarna som har en betydelse för barnets tillväxt och utveckling, utan att också många andra individer i barnets omgivning kan ha sin betydelse. I och med det har också barnets kamratrelationer en betydelse. Barn är mästaren på att reta varandra och hitta på skällord, vilket kan såra barnets självkänsla och tillväxten av självkänsla (Malinen, 2010:93–94). Också andra yttre faktorer som inte direkt berör barnet kan utsätta barnet för skam. Barn kan skämmas över sin förälders eller släktings sjukdom, mentala problem, familjevåld eller fängelsestraff. Barn känner lätt skam över det som i familjen är ”opassande” eller över något som gör att de inte är som andra. Annorlundahet, speciellt på små orter utsätter barnen för risk av stigma och utsatthet (Malinen, 2010:95).

I barndomen upplevd skam påverkar identitetsbildningen och den person barnet blir i sitt vuxenliv och förblir ofta som en boja som påverkar på många sätt långsmed i livet. Individens personlighet, temperament och karaktär påverkar dock i vilken grad skamkänslan förblir att leva kvar och hur mycket den känslan begränsar och påverkar under livets lopp. Också personens förmågor och talanger påverkar i hur stor grad skamkänslan tar över i livet (Malinen, 2010:106)

En fasthållande skam har en säregendom av att göra personen mycket självmedveten. Det får barn liksom också vuxna att bli överkänsliga för egna och andras, verkliga och

överkliga känslotillstånd. Detta gör individen till observatör, vars energi går långt åt till att observera, tolka och analysera egna och andras känslotillstånd och beteenden. På detta sätt försöker barnet eller den vuxna vara alla till mods utan att kunna frigöra sitt verkliga jag och sin personlighet (Malinen, 2010:107)

3.5 Sammanfattning av teoretiska utgångspunkter

Kopplingen mellan de olika teoretiska utgångspunkterna ligger i hur barn till frihetsberövade föräldrar skulle ha den största nyttan av med tanke på barnens uppfattning av sin identitet, sin situation och referensstödet betydelse för dem som stöd i sin livssituation.

I arbetet med dessa barn som kan antas ha en mängd olika utmaningar på grund av sin situation, är det viktigt att man känner till de fenomen som står till grund för hur ett barn bildar sig en uppfattning om sig själv. Det är också viktigt att veta hur han eller hon anpassar sig till sin omgivning. I och med det är det viktigt att kunna stöda barnet i sin identitets utveckling och stöda till empowerment, så att barnet kan finna sig en trygg tillvaro med sig själv.

Då man kopplar barnets utveckling av identitet och känsla av empowerment med stigma, socialt arv och skam kan man fånga en större helhet till hur barn kunde uppleva sig i situationen som barn till en frihetsberövad förälder.

Det är för barn i en svår livssituation få en bekräftan på att det inte är deras fel, eller fel på dem varav föräldern har begått ett brott. Referensstödet betydelse lyfts fram, då det skapar en trygg grupsituation, där barnen inte behöver vara rädda för att bli stämplade eller stigmatiserade, på grund av dess familjeomständigheter. En god självkänsla och känsla av att bemästra sin situation är mycket väsentlig med tanke på hur barn beter sig mot varandra. Malinen (2010:93–94) tar också upp att barn är mästaren på att reta varandra och hitta på skällord, vilket kan såra barnets självkänsla och tillväxten av självkänsla. Också andra yttre faktorer som inte direkt berör barnet kan utsätta barnet för skam. Barn kan skämmas över sin förälders eller släktings sjukdom, mentala problem, familjevåld eller fängelsestraff. Barn känner lätt skam över det som i familjen är

”opassande” eller över något som gör att de inte är som andra. Att vara annorlunda, speciellt på små orter utsätter barnen för risk av stigma och utsatthet (Malinen, 2010:95).

4 METODBESKRIVNING

I detta kapitel beskrivs valet av metod för utförandet av studien, urvalet av informanter, etisk reflektion kring metoden, metoderna för datainsamling och analys kring materialet.

Studien utfördes i samarbete med Kriminaalihuollon tukisäitiö och Helsingin Seurakuntayhtymä:s specialungdomsverksamhet (Snellu). Undersökningen utfördes under hösten och vintern 2013 i en stödgruppsverksamhet vid namnet TAIMI RYHMÄ. Deltagarna i gruppen var fyra barn i åldern nio till tolv år, vars ena förälder är frihetsberövad. Verksamhetens syfte var att erbjuda barnen stöd. Stödets form är ett referensstöd för barn i lika livssituation, vilket också har fungerat som urvalskriterier för informanter.

Metoden har valts för denna studie med tanke på det studiens syfte och frågeställning försöker få fram. Då studiens syfte var att fånga barnens subjektiva upplevelser om att vara ett barn till en frihetsberövad förälder lämpade sig metodvalet väl. Metoden för datainsamling har valts så att den skulle förorsaka ett så litet intrång i informanternas privatliv som möjligt och vara utförbar på ett åldersadekvat sätt, utan att förorsaka tilläggs-trauma för barnen.

4.1 Kvalitativ forskningsmetod

Den kvalitativa forskningsmetoden används ofta vid samhällsvetenskaplig forskning och ger beskrivande kvalitativ data om individens verbala utsagor eller observerade handlingar (Larsson, 2005:91). Metoden bygger på tolkning av fenomen, med hjälp av lågt strukturerade forsknings- och analysmetoder. Metoder som ofta används är intervjuer av olika slag, observationer, intervjuer och enkäter med öppna frågor, som sedan

analyseras med en lämplig metod. En mycket vanlig analysmetod för den kvalitativa metoden är innehållsanalys (Jacobsen, 2007:92–116, 139-145).

Den kvalitativa metoden är inte i samma utsträckning generaliserbar som den kvantitativa forskningen, då forskningen ofta utförs med en mindre mängd informanter och med få eller inga statistiska eller matematiska verktyg används. Tyngden för den kvalitativa forskningen ligger i att få fram de mål forskningen strävar till, utan att med stora insatser påverka det informanten berättar (Larsson, 2005:91–125, Jacobsen, 2007:166–167).

Forskningsprocessen för denna studie är förklarad med hjälp av nedanstående figur.

Figur 1 Forskningsprocessen

4.2 Informanter

Informanterna i studien är som tidigare nämnt fyra barn i åldern nio till tolv år gamla. De har alla en frihetsberövad förälder. Informanterna är klienter inom Kriminaalihou- lon tukisäätiös Ehjä Perhe- verksamhet och har deltagit i den erbjudna referensgrupps- verksamheten Taimi- ryhmä under hösten och vintern 2013. Både barnen och den civila föräldern är erbjudna stöd också i annan form, vid behov.

Valet av informanter gjordes av Krits, som har beviljat dessa barn deltagande i verk- samheten. Kriterierna för att delta i denna verksamhet var att den ena av informantens förälder är frihetsberövad, samt att barnen var i den ålder som gruppverksamheten var menad för. Den adekvata åldern för att delta i gruppen var 7-12 år. I detta fall är det för alla informanters del frågan om barnets fader som avtjänar straff, vilket också det är en faktor som varit betydande med tanke på att skapa en känsla av lika livssituation barnen emellan.

Eftersom deltagarmängden var så liten och respektive föräldrar gav sitt samtycke till intervju och observation av dess barn, gjordes beslutet för att inkludera alla fyra barn i forskningen, för att få en så bred materialgrund som möjligt att utgå ifrån.

4.3 Etisk reflektion

I studier som denna, med observation och intervju som datainsamlingsmetod kan situa- tionerna lätt ses som intrång i en persons privata liv. Därför måste de etiska aspekterna tas granskas nog. De etiska aspekterna på observations- och intervjustudien har baserat sig på Kvaless (2009:78–79) etiska frågor gällande intervjustudier. Intervjuerna som också observationerna var planerade så att de förorsakade så lite besvär för informanter- na som möjligt. Intervjusituationen var planerad till att vara så barnvänlig och behaglig som möjligt för barnen. Informanterna informerades också om dess rättighet att låta bli att svara eller delta, i fall de så önskade. Så som Kvale (2009:77–78) också tar upp har undersökningen krävt en grundlig omtanke i hur behövligt eller nyttigt det var att göra detta intrång i informanternas personliga liv och erfarenheter. Denna fråga är dock nog-

grant granskad genom att studien har en stor arbetslivsrelevans och problematiken kring att vara ett barn till en frihetsberövad förälder något som uppdragsgivaren önskade bli utforskat. Barnens ålder har beaktats och åldersadekvata frågor har därför utformats.

I studier där människor är involverade krävs ett forskningslov (bilaga 1). Till informanterna skickades ett informationsbrev (bilaga 2), där informanter och dess vårdnadshavare informerats om studiens syfte, metod och tidtabell för utförandet av studien. I samma brev skickades ut ett samtyckesdokument (bilaga 3) för att undertecknas. Detta för att skriftligt få informanternas vårdnadshavares samtycke dokumenterat om att informanterna fått lov till att ta del i observation och intervju. De ovan nämnda dokumenten utarbetades i samarbete med Tarja Sassi, chef för barn-och familjearbetet på Krits. Dokumenten blev granskade av Arcadas etiska utskott, före de skickades ut till informanterna.

Allt material förvarades i låsta utrymmen, för att skydda informanternas identitet under hela processen och förstördes efter att examensarbetet godkänts. Resultaten bearbetades så att identiteterna inte går att identifieras i det slutliga arbetet. Informanterna och deras vårdnadshavare blev också informerade om att deltagande i studien är helt frivilligt och kunde avbrytas när som helst.

De etiska aspekterna har också tagits i beaktande i utformandet av examensarbetets text. Inga namn eller kön nämndes, inte heller orter eller andra moment, som kunde riskera avslöjandet av personens identitet och därmed skada hans eller hennes integritet.

4.4 Datainsamling

Datainsamlingen skedde via öppen-passiva observationer (Lalander, 2012:84) och via intervju (Lantz, 2013; Kvale, 2010). Valet av att utföra undersökningen genom observation och intervjuer ligger i syftet. Eftersom målet var att få fram de subjektiva upplevelserna av att vara ett barn till en frihetsberövad förälder och deltagandet i referensgruppsverksamheten, lämpade sig observation och intervju bäst som metod för datainsamling.

Observationsmaterialet samlades in med öppen-passiv observation i dagboksform (se Lalander 2012:88) med egna reflektioner om händelserna i gruppen, vad barnen gjorde och hur dess känslor kom fram. Också mina egna tankar om verksamheten bearbetades. Observationsmaterialet som samlats in i dagboksform blev sedan organiserat i ett schema (bilaga 4) om vilka observationer var beskrivande av verksamheten, och vilka var barnens subjektiva känslouttryck gällande sin identitet, sin livssituation eller gällande sin förälders straff. I materialet observerades också övriga uttryck, situationer och egna tankar som, hade en betydelse för synliggörandet av de resultat som ville nås med hjälp av forskningsfrågorna.

Intervjuguiden för denna studie byggde på en tidigare intervjuguide utarbetad av Tarja Sassi (2012). Denna studies intervjuguide (bilaga 5) grundar sig på Ehjä Perhe verksamhetens intervjuguide, men är i samarbete med Sassi omformulerad och strukturerad, för att passa in i just denna studie.

Observation

En av beteendevetenskapens viktigaste forskningsmetoder är observation (Einarsson & Hammar Chiriac, 2002:23). Observationen hjälper till en förståelse för informantens situation och kan erbjuda förståelse för hur informanten tänker (Lalander, 2012:83–84). Samtidigt gav observationen en möjlighet till att studera barnen då de var involverade i verksamheten, samt hur verksamhetens struktur var uppbyggd på. Observation kunde användas ensam som metod eller tillsammans med andra metoder (Einarsson & Hammar Chiriac, 2002:23). Jag valde att kombinera observationen med intervjuer.

Observationens huvudsyfte var att få en uppfattning om hurdan typ av verksamhet det var frågan om och hur barnen reagerade då de utförde uppgifterna och var mot varandra, samt hur de delade med sig sina tunga erfarenheter, hur de erbjöd varandra referensstöd. Dessutom var observationerna under gruppträffarna en ypperlig möjlighet till att låta barnen lära känna mig och bekanta sig med mig inför intervjuen, så att intervjutillfället skulle vara så angenämt som möjligt för dem.

Då man använder observation som metod är det viktigt att man noggrant funderar på för- och nackdelar med olika tänkbara möjligheter av metoden. Observationen gjordes som öppen och passiv, dels för etiska skäl, dels för att det var den metod som gynnade frågeställningarna mest (Einarsson & Hammar Chiriatic, 2002:15). En öppen- passiv observation innebär att forskaren är en så kallad känd person, med andra ord vet informanten om vem observatören är. Den passiva faktorn innebär ett passivt deltagande i själva verksamheten eller det som observeras. En passiv observatör deltar inte i informantens aktivitet eller i något annat syfte som kunde påverka hur informanten utförde sin aktivitet eller sitt sägande.

Enligt Lalander (2012) har forskarrollen en stor betydelse för forskningen. En observatör kan inte förhålla sig alltför neutral och kylig, trots den passiva strukturen i observationen (Lalander, 2012: 96-97). I och med det deltog jag i en del aktiviteter med målet i att låta barnen få veta vem jag är och varför jag var närvarande under träffarna.

Förutom att observationen var en öppen och en passiv, var den av en typ med låg grad av struktur (Einarsson & Hammar Chiriatic, 2002:19–20) då det var barns subjektiva känslor som eftersöks, samt en verksamhet som är till för att ge ett stöd. Det som forskningen utsökte var att få en uppfattning om hur verksamheten är uppbyggd och hur den stöder barnen i dess stödsökande.

Intervju med barn

”Ett bra samtal är en levande process – det mest centrala mediet för självmedvetenhet och utveckling och därmed något mer än bara en metod” – Øvreeide (2000)

Att intervjua är ett samtal, där mötet personerna emellan kan framhäva olika förväntningar. Därför behöver man som intervjuare ha en förståelse för mötet med barn (i en otrygg situation) (Øvreeide, 2000:9).

I ett intervju sammanhang är barnet både ett subjekt och ett objekt. Det sociala sammanhanget påverkar därför samtalet med barnet, då tanken är att man studerar objekt från ett avstånd, medan subjektet är någon vi samspelar med, involveras i och påverkas av, tendera barn att studeras som objekt på grund av kraven på rättsäkerhet och formella beslut (Øvreeide, 2009:17).

Eftersom det handlar om känsliga ämnen behövde intervjun beakta barnets emotionella sida och eventuella känsla av skam och skuld. Intervjuaren fäste ingen uppmärksamhet vid skuldfrågan, vilket inte betyder det samma om att lägga skulden på någon. Då man känner till barnets press i relationella förhållanden med skuld, skam och ansvar och förstår de processer som barnet befinner sig i, kan behov och reaktioner lättare bemötas, utan att förstärka den press om redan finns hos barnet (Øvreeide, 2000:34–35).

För att kunna anpassa intervjuens språkliga struktur samt djupet på frågorna i intervjuen behövdes både innehåll och språk anpassas till informanternas ålder. Barn accepterar ofta frågor som vuxna inte hade besvarat och försöker svara på dem enligt sin förmåga (Kvale, 2010:162). Barn i den ålder informanterna befann sig i kan tydligt skilja mellan upplevd verklighet och upplevelser. Barn i denna ålder (8-12) förstår sociala sammanhang och händelser som inte är beroende av barnet själv och andra viktiga personer och dras därför inte lika lätt in i skuldspiraler, som är orimliga utifrån en vuxen vinkel. I moraliska frågor är det dock först närmare tonåren som barn kan värdera sig själv i den moraliska kontexten (Øvreeide, 2000:99–100)

Intervjustrukturen (bilaga 5) var till omfånget rätt så långt och baserade sig på en intervjustom använd i Ehjä Perhe (Sassi, 2012). Strukturen var anpassad till informanternas ålder (8 – 12år). De frågor som var aktuella för forskningen var varierade med frågor som var lite lättare till stämningen, för att göra situationen angenäm för barnet. Intervjuguiden var använd med tillstånd av uppdragsgivaren.

Vid undersökande samtal, såsom intervju där barnets subjektiva känsla och upplevelse eftersträvas, önskas barnet presentera sig så öppet som möjligt. För att kunna nå ett optimalt resultat kombinerades intervjuerna med observation (Øvreeide, 2000:147–149). Intervjuandet kunde till en viss del underlättas genom att tillåta barnet göra något annat

under tiden intervjuen fortgick (Kvale, 2010:162). Barnen informeras om syftet med samtalet och att de inte behövde svara om de inte ville eller kunde svara.

Intervjun kom att ta form i en intervju, där fokuset låg i att utreda barnets subjektiva upplevelser av sin situation (Kvale, 2010:169–171). Intervjuerna skedde med varje informant enskilt, för att få en så autentisk bild som möjligt om hur de ser sig själv och sin situation som barn till en frihetsberövad, samt hur de tycker verksamheten stöder dem. Strukturen var av öppen karaktär, så att barnet kunde med egna ord berätta sin upplevelse av situation och stöd (Lantz, 2013:41–43; Eriksson- Zetterqvist & Ahrne, 2012:36–40.). Intervjuguiden utformades till att vara så barnvänlig som möjligt. Barnet kunde i egna ord berätta och besvara frågorna. Intervjuguiden byggde på en tidigare intervjustruktur, men blev omarbetad i samarbete med Tarja Sassi, för att få frågorna så undersökande och till ämnet lämpade frågor som möjligt. Valet av guiden baserar sig på den kunskap och kännedom Tarja Sassi har av att intervjua barn och speciellt barn i en svår livssituation.

4.5 Innehållsanalys

I studien används innehållsanalys som är en av de mest använda analysmodellerna för kvalitativ forskning (Jacobsen, 2007:139–145). I studien eftersträvades subjektiva upplevelser om barnens identitet, deras situation och deras känsla av upplevt stöd. Därmed har materialet en mycket stark kvalitativ prägel. Stoffet har analyserats med innehållsanalysens kvalitativa metod för tolkning av innehåll av text och utsaga (Larsson, 2005: 391, Jacobsen, 2007: 139-145). Analysens avsikt är att lyfta fram resultatet utgående från den information som kom fram i observationerna och genom intervjuerna.

Då studiens datainsamling gick ut på observationer och intervju var innehållsanalys som metod lämplig för ändamålet. Resultatet analyseras med en tyngd på skillnader och likheter, samt känslouttryck och åsikter som eftersöktes ur materialet. Analysen byggde på det kategoriserade råmaterialet, som bestod av observationer i dagboksformat och inspelad intervju utförd med intervjuguide. Då materialet samlats följde organisering i observations schema och transkribering av de inspelade intervjuerna. Då kategorierna började

stiga fram kunde kategorier som vem är jag, vad vill jag, rädslor, känslor, behov, önskemål och nytta stiga fram. Dessa underkategorier kunde delas i tre huvudkategorier; *identitet, situation och stöd*, vilka var mycket beskrivande och stödde forskningsfrågorna. Redan i utsökandet av resultat kunde det konstateras att forskningsfrågorna kunnat besvaras. Kategorierna i tolkningen av resultaten och analysen beskriver och stöder forskningsfrågorna, för att underlätta uppfattandet av resultaten. Orsaken till att resultaten valts att presenteras i analysens huvudkategorier baserar sig också på läsligheten. Analysens kategorisering beskrivs också i *bilaga 6*.

I analysen har både observationens och intervjuernas material sammanslagits, då materialet på egenhand inte skulle ha gett en tillräcklig bredd att utföra en utförlig analys med. Detta är också orsaken till att citat och andra delar av resultaten inte specifikt kategoriseras enligt vilken datainsamlingsmetod de ursprungligen kommit ifrån.

4.6 Generaliserbarhet, validitet och reliabilitet

Jacobsen (2007:156) skriver att även kvalitativa forskningar behöver underkastas en kritisk granskning då man skall bedöma om slutsatserna är giltiga och pålitliga. Validiteten på forskningen beror på hur man kunnat få data som är upplagd med kvantitativ logik. Detta betyder att man måste förhålla sig kritiskt till kvaliteten på det data man samlat in (Jacobsen, 2007:156).

Ett vanligt sätt att validera resultat är genom att jämföra de egna resultaten med resultat från tidigare forskningar och emot andra påtagliga påståenden (Jacobsen, 2007:157–159), så som denna forsknings validitet också baserat sig på.

Eftersom metoden för kvalitativ forskning är utsagor av informanter, som kan påverka resultatet behöver en kritisk granskning om undersökningsmetoden påverkat resultaten göras (Jacobsen, 2007:169). Forskningens reliabilitet har eftersträvats genom att göra forskningens metodologi så transparent som möjligt, samt att ha en så neutral uppställning inför observation- och intervjustrukturer som möjligt. Dessutom har ett system för dokumentering som möjliggjorde så få slarvfel som möjligt eftersträvats. Observat-

ionsmaterialet samlades först in i dagboksformat, då en för klar kategorisering kunde ha ökat risken för urval av vad informanter uttalar eller situationen speglade. Intervjuerna bandades in, för att kunna garantera en noggrann återgivning av informantens utsaga.

Gällande generaliserbarheten kan man påpeka att studier av denna typ inte i större grad är generaliserbara, då tyngden legat i att undersöka omfattning eller frekvenser av fenomen. Målet med kvalitativa studier är mer att få en förståelse för fenomenet och få en fördjupning i det (Jacobsen, 2007: 166-167). Generalisering är i allmänhet svårt att göra utifrån en kvalitativ forskning. Orsaken ligger i att man i regel bara undersöker några enheter, som specifikt har varit utvalda för att uttrycka sig gällande ett specifikt syfte (Jacobsen, 2007:167)

5 RESULTAT

I detta kapitel presenteras resultaten för studien, som bestod av både observationer av barnen under stödgruppträffarna och de individuella intervjuer med barnen som deltog i verksamheten. Materialet är kategoriserat enligt innehållsanalysmetodens principer samt observationsschemats delning, där innehållet har den största tyngdpunkten. Intervju-materialet är transkriberat och därefter indelat i kategorier, som underlättat utsökandet av svar till forskningsfrågorna. Huvudkategorierna har valts så att de understöder forskningsfrågorna.

Resultaten behandlar svaren på vad studien sökte svar på. Undersökningens mål var att få fram svar på hur barnen ser sig själv och sin situation som barn till en frihetsberövad förälder, samt hurdana tankar och åsikter de har kring referensstödsverksamheten.

5.1 Barnens syn på sig själv, sina egenskaper och sina personliga resurser

I studien kom det mycket starkt fram faktorer gällande barnens personliga egenskaper och förmågor eller resurser, så som en stor självkritiskhet och stora krav på en själv. Respektive barn hade svårt att uttrycka sig och beskriva sin egen personlighet. Adjektiv som framkom var *vänlig* och *rättvis*, samt *god vän*, men majoriteten av uttryck var dock en känsla av sorg, ilska och aggressioner. En viss spänning om hur det var passande att formulera sig var också närvarande, många undvek allt för djupt beskrivande. Citaten under är beskrivande hur barnen beskriver sig själv. Många negationer och negativa känslor kring beteende verkar vara närvarande, samt uttryck av tvekan.

”Jag är ett ganska vilt barn”

”Nå om jag exempelvis grälar med mitt syskon, så blir det ofta strid med knytnävar, då vi båda är ganska våldsamma”

”Jag trilskas ofta till familjen...”

”Nåå – sådär... jag är ibland ganska ledsen och är på dåligt humör...”

Barnen hade även svårt med att uttrycka vad de ansåg som bra respektive sämre egenskaper hos dem. Det som kom fram i två av intervjuerna var vikten av att vara erkänd i kamratkretsen och hållen som en god vän till sina kamrater. De saker som de skulle vilja ändra på var närmast utseende- eller beteenderiktade ting. En stor tyngdpunkt låg på att bli erkänd som person utan avvikande bakgrund och livssituation.

”Det som jag e nöjd med är att när mina kompisar säger att jag är en bra kompis”

”Jag tycker om det att jag kan vara med mina kompisar, och att de kan vara med mig. Att jag inte är en horribel unge eller så...”

Gällande egna förmågor och resurser kom det fram att barnen var mycket osäkra på om de klarade av de utgivna uppgifterna under gruppträffarna och i allmänhet. De behövde mycket stöd av de vuxna och bekräftelse på att de var tillräckligt bra.

Respektive barn uttryckte sig i gruppen i flera omgångar att de inte kan klara av utdelade uppgifter i gruppen. Ett av barnen uttryckte dessutom sig gällande en ojämlikhet

mellan sig och sitt syskon och såg sig själv som mindre värd än sitt syskon. Barnet berättade också att föräldern inte lyssnar till vad barnet har att säga. I detta sammanhang kunde ett behov av erkännande och av att vara tillräckligt bra tydliggöras. Barnen behövde alla mycket stöd och feedback över att de gjorde gott ifrån sig.

”Jag kan inte det här”

”Mamma bryr sig inte...”

”Hon säger bara jaa-jaa, då jag vill berätta något”

Tröst och trygghet steg fram som en mycket viktig faktor, och behöver beaktas i arbetet med barn, som har en svag jag- bild och sänkt självsäkerhet. Alla informanter var som personer mycket kreativa och klarade bra sina uppgifter de hade att göra, men krävde av personalen en stor insats att skuffa dem framåt, till att behandla de inneboende känslorna om sig själv och sina kunskaper.

5.2 Barns upplevelse om sin livssituation

De flesta barn uttrycker många starka känslor kring en stor sorg om sin förälders straff och frånvaro från dess liv. I viss mån har de accepterat och lärt sig leva med sin situation, men respektive barn önskade få mer tid med sin frihetsberövade förälder. De önskade också fler möjligheter till fysisk närhet, att få krama och sitta i sin förälders famn, vilket visade sig vara ett av de mest centrala resultaten i studien. Detta är dock inte alltid möjligt, då fängelsens system inte alltid har resurser till det. Därför utsätts även barn för fängelsebesök där ett plexiglas skiljer åt den frihetsberövade från besökaren, under vanlig besökstid. Vid familjeträffar får barnen ta kontakt med den frihetsberövade, men köerna till familjeträffsrummet är långa, och därför färre än de vanliga besöken genom plexiglasen. De flesta av barnen önskade sig få mer besök i familjerummet, där fysisk närhet av den frihetsberövade är möjlig.

”Det känns väldigt illa att pappa är i fängelset och då jag fick höra det kunde jag inte tro att min pappa är i fängelset, men man blir van”

”Jag känner mig lessen å så kommer en tanke om att jag inte skulle villa träffa pappa i fängelset, utan någon annan stans”

”Det skulle kännas bättre om besökstiden skulle vara längre”

”Det skulle få mig bättre till mods om pappa skulle få fixat fler familjeträffar, och det att jag skulle kunna ringa till honom”

”Det sämsta med träffarna är att man inte får röra pappa”

”Ibland när jag blir arg på pappa så tänker jag att de e bra att han är i fängelset, fast inte är det på riktigt bra att han är fängslad, jag skulle inte vilja att han är i fängelset”

Trots att det råder en osäkerhet och sorg gällande föräldrarnas dom finner informanterna också det positiva med sin situation, gällande den dömda föräldrarnas straff och övrig familjesituation.

”Det är roligt när man får tala med pappa i telefon”

”Det är bra att de (föräldrarna) är vänner”

Respektive barn uttrycker också rädsla om hur föräldern har det i fängelset och hurdana omständigheter föräldern lever i. Ett barn uttrycker sin rädsla om att föräldern skulle dömas till död på grund av brottet som gjorts.

”Då man är sorgsen blir hjärtat helt stelt – sorg känner man i hjärtat”

”Jag var rädd att pappa skulle få dödsdom, att han skulle ha gjort något så fruktansvärt”

”Jag är rädd att pappa ser annorlunda ut”

”Jag tänker inte på föräldrarnas skiljsmessa (pga. fängelsestraffet) så mycket, jag fokuserar på andra saker, såsom skolan.”

Alla barn har uttryckt sig om att de har goda vänner, med vilka de kan dela både glädje och sorg med, samt att de har ett gott förhållande till sin förälder i det civila.

”Jag delar mina hemligheter med min bästa kompis och om jag är ledsen kan jag tala med mitt syskon”

Trots det att den ena föräldern är frihetsberövad uttrycker barnen att de har en bra kontakt till sina bägge föräldrar. De är medvetna om varför deras förälder är frihetsberövad,

men ett av barnen uttrycker en vilja av att inte diskutera orsaken med exempelvis kompisar. Alla barn har berättat till en del av kompiskretsen att de har en förälder i fängelset.

”Jag har nog en bra kontakt med min mamma”

”Jag kan nog oftast tala om allt med mamma”

”Jag har bra kontakt med min pappa trots allt, med mamma strider vi ibland”

”Nå saker gällande pappa till exempel så har jag berättat till nästan alla på min klass”

5.3 Barnens upplevelser av referensstödsverksamheten

Referensstödsgruppen var långt uppbyggd på socialpedagogiska grunder, där barnen hade en stark delaktig roll. Under det första mötet fick barnen själva lägga upp regler för hur de ville gå till väga i gruppen. Tystnadsplikt kom mycket bra fram och var något alla barn önskade, för att göra situationen och miljön trygg. Gruppens dynamik kunde från första början hållas som god och ett fritt tankeombyte skedde redan från första träffen. Uppgifterna och aktiviteterna var långt socialpedagogiskt strukturerade, med en tyngd på empowerment och delaktighet. Uppgifternas syfte var att få barnen att uppfatta sig själv som oskyldiga och skuldfria till sin situation, samt att stärka dess identitet och självkänsla.

Material som användes under gruppträffarna har även de en socialpedagogisk grund och är användbara i många olika pedagogiska situationer. Av de använda materialen var bland annat Valovoima-spelet® som är en av Pesäpuus produkter. Förutom det används Emilia® filmen som är gjord i Sverige, och behandlar en berättelse kring att vara ett barn till en frihetsberövad förälder från ett barns perspektiv. Filmen är en animation och väcker även många tankar för vuxna personer. Filmen påvisade sig vara mycket lämplig för användning i professionellt bruk, som material för i en referensstödsgrupp.

Under observationerna kom det mycket starkt fram hur verksamhetens struktur påverkade barnen i en positiv väg. Intervjuerna bekräftade väl observationsmaterialet, genom barnens utsagor.

Barnen uttryckte sig under gruppträffarna och i intervjuerna att det har varit lättande och till stöd för dem att få prata ut i trygga förhållanden, där de inte behöver skämmas över sin bakgrund eller fundera på hur motparten reagerar.

”Det är viktigt att man lär sig att prata ut”

”Det är viktigt att man vågar visa att det känns illa”

Barnens känslor och sinnestillstånd togs upp med hjälp av en känslokarta, var barnen fick lägga in ett bildkort i början av dagen, samt i slutet av dagen som symboliserade den känsla de upplevde för stunden. Känslor var överlag det som behandlades i form och annan under träffarna. Verksamheten hade ett målinriktat och delaktigt sätt att förverkliga uppgifterna, där barnen fick reda ut sina starka sidor och lära sig hur viktigt det är att också ge sig lov till att känna olika sorters känslor.

Under gruppträffarnas lopp uttrycker sig barnen mycket om hur viktigt det har känts för dem att få prata ut om föräldrarnas och sin egen situation, som barn till en frihetsberövad förälder.

”Jag är glad när jag är här”

”Kan inte gruppen få fortsätta”

”Här är trevliga ledare”

”Det skulle vara bra med mera massage under verksamheten”

Vid slutet av gruppträffarna fick barnen ta sig en bekväm ställning för att slappna av. De handledande personerna gjorde avslappnande rörelser på barnens ryggar i form av lätt massage. Barnen uppskattade det stort, och barnen slappnade avsevärt av under den lugna stunden. De flesta önskade mer avslappning och massage vid gruppträffarna. Avslappningen har ett värde i verksamheten, med tanke på att även muskelspänningar,

samt andra somatiska symtom kan framkomma för barnen, som har en svår livssituation.

6 TOLKNING

I kapitlet för tolkning kombineras den utvalda teorigrunden med resultatdelarna. För att underlätta läsandet är kapitlet strukturerat med samma rubrikindelning som resultatkapitlet.

6.1 Barnens syn på sig själv, sina egenskaper och sina personliga resurser

Som det i resultaten framkommer ser barnen sig i regel mycket negativt. Vilket kan bero på en osäkerhet och dålig självkänsla. Murray (2008) har i sin forskning resultat kring barns lägre självkänsla, vilket stöder resultaten av denna studie att självkänslan hos barn med frihetsberövade föräldrar är lägre. Också med tanke på hur Berglund(2000) ser på barns identitetsbildning och hur Kinanen (2009:12–13) tar upp i Surusäkki kan barnets svåra situation påverka identitetsbildningen. I tidigare forskning (Jones et al., 2013) har det kunnat påvisa att barn till frihetsberövade föräldrar bland annat har en tredubbel risk till mentala störningar samt intergenerationell kriminalitet (Jones et al., 2013), vilket i högsta grad är en överförd och inlärd mekanism av barnets förälder eller levnadsomständigheter och på så sätt en handling där barnets omgivning påverkat dess välbefinnande, identitetsbildning och utveckling.

Resultaten i denna studie visade att barnen behöver mycket stöd och uppmuntrande till att utföra uppgifter och för att känna ett lyckande i sin prestation. En svag självkänsla påverkar barnens identitetsbildning då de så som i spegeljags-teorin (Gustavsson, 2008) speglar sig emot den övriga omgivningen. Också skamkänslorna har ett stort inflytande på hur barnen ser sig själv som individer. Brister i förmåga av att uttrycka sig gällande sig själv tyder på skamkänslor, likaså som oviljan i att diskutera ömma ämnen överlag.

Barnen uttryckte sig också uttryckligen vid en ovilja till att ingående informera om sin förälders straff för den öppna allmänheten. I detta fall har studien lyckats få liknande resultat som redan den tidigare forskningen och teoretiska utgångspunkter tyder på.

I resultaten framkomna känslor som aggressioner och impulsivitet stöds också av forskningen gjord av Murray och Farrington (2008). I forskningen påpekas att barn ofta kan utagera i form av aggression eller dylikt, så de processerar sig själv och sin utveckling i utmanande förhållanden. Det som dock bör hållas vid minne är att barn ofta vid ovisshet och omdöme kan utagera i negativ riktning, trots att de inte utsatts för utmanande levnadsförhållanden. Agerandet kan vara relaterat till fullständigt naturlig utvecklingskris och identitets utveckling.

Stödet till social utveckling med hjälp av socialpedagogiska metoder som verksamheten erbjöd på är också en faktor som stöder undersökningens resultat. Dessa barn behöver ett starkt stöd i hur utveckla sig och sin identitet, på personligt och på gemenskaplig nivå, samt att få bekräftelse på att de är värdefulla som människor. Undersökningens resultat för denna studie har liknande resultat som framkommer i forskningarna gjorda av Jones et al. (2013) och Murray (2008) gällande barns bristande självkänsla, svaga förmåga till sociala kontakter och uttryckandet av sig själv.

En god och stark identitet är dock ett av de grundläggande sociala behoven för människor för att kunna uttrycka sig själv, sin personlighet och sin plats i gemenskap med andra och innebär att stödet till en positiv identitetsbildning är väsentlig för barn till frihetsberövade föräldrar (Berglund, 2000:18–19).

Då man tar i beaktande att de sociala sammanhangen och det konkreta mellanmänniska samspelet är grunden till hur man upplever sig själv och hur man känner sig är gemenskap en viktig faktor som bör finnas och kunna upplevas (Berglund, 2000:18–19). Detta gör att barn, som på grund av yttre omständigheter eventuellt går och bär på skam och skuld känslor behöver extra mycket stöd för att tillta sig en positiv identitetsutveckling.

Empowerment och stärkandet av identiteten, samt synliggörandet av barnens resurser har också en stor roll i undersökningens resultat. En känsla av bristande empowerment

kunde uttryckligen påvisas, speciellt med tanke på naming, loving, acting indelningen, som Honkanen (2009) beskriver empowerment känslans lopp. Känslan av empowerment kan påvisas brista i förmågan att se sig själv som lyckad eller vara nöjd med det man presterat. Många av barnen uttryckte sig upprepande gånger i att inte klara av det de gör, eller att de inte presterade tillräckligt. Detta kunde vara ett tecken på en bristande känsla av empowerment, där barnet kunde befinna sig i ett sinnestillstånd där han eller hon kände sig väl tillmodis.

Med tanke på verksamheten som erbjöds barnen har verksamheten kunnat erbjuda övningar som stärker barnens känsla av empowerment.

6.2 Barns upplevelse om sin livssituation

I barnens berättelser kring sin situation som barn till frihetsberövad förälder kommer starkt fram känslotillstånd av skam och sorg. Känslan av sorg är en mycket dominerande faktor i dessa barns liv. Lika som Kinanen tar upp i *Surusäkki* (2009) om barns känsla av sorg för de föräldrar som avlidit, har dessa barn en stor mängd känslor av sorg över att dess förälder inte kan vara närvarande i deras vardagliga liv. I undersökningen framkom starkt behovet av att få vara fysiskt nära sin förälder, vilket inte är möjligt i de flesta besöken barnen gör till fängelset, på grund av att fängelset inte kan erbjuda den frihetsberövade föräldern familjeträffar så ofta. Detta är ett problem, speciellt med mindre barn, som inte ännu förstår situationen i samma vidd som lite äldre barn. Murray och Farrington (2008) talar också i sin forskning *Parental Imprisonment* om hur föräldrarnas straff kan påverka barnen i både positiv och negativ bemärkelse. I undersökningen framkom resultat, där barnen såg både positivt och negativt på sin situation som barn till en frihetsberövad förälder. Resultaten påvisar att trots situationen är i barnens tycke ledsam, kan det finnas faktorer som gör den en aning bättre. Exempelvis föräldrarnas förhållande till varandra var en faktor som framkom som positiv i situationen.

Sorgen över separation från föräldern är ett av de tydliga resultatet som undersökningen fick fram. Lika som i flera av de tidigare forskningarna har man kunnat bevisa att separationen från föräldern inte nyttar barnet på ett socioemotionellt plan.

I detta fall, då informanterna inte längre var så små kan en klar koppling till separationens påverkan på den tidiga anknytningen inte påvisas, medan en brist på möjlighet till fysisk närhet till sin förälder kunde påvisas. I gruppen utfördes avslappnande ”massage” på barnens ryggar. De flesta av barnen visade ett stort behov av fysisk närhet och beröring. Det kunde eventuellt bevisa behovet av fysisk närhet som inte tillfredställs av båda föräldrarna, utan ersätts med ett plexiglas emellan, då det gäller den frihetsberövade förälderns andel.

Lika som med den fysiska beröringen skulle barnen behöva en längre tid hos sin förälder, då de besöker föräldern i fängelset. Barnen uttrycker sig i både intervjuerna och under gruppträffarna att de önskade besökstiderna vara längre. Detta skulle gynna barnen i en positiv mening, då de på så sätt skulle få en djupare kontakt med sin förälder de träffar mer sällan, och på så sätt ha möjlighet till att få en stabil anknytning till den föräldern. Den socialpedagogiska tanken, som Madsen uttrycker kring att individen behöver interaktion för att förstå handling, skulle besökstiden och mer barnvänliga besök vara till nytta för barnen. De skulle få ett omdöme kring sin förälders straff, utan att behöva beskylla sig själv, eller känna skam över det, som Malinen (2010:26–28) mycket bra tar upp.

Den tidigare forskningen av Björkhagen Turesson (2009) stöder också studiens resultat gällande hur barn tänker sig sin förälder klara sig i fängelset och hur de bär en oro för sin förälder. Detta beror på att barn trots sina rädslor och oro är lojala till sina föräldrar. Forskning av Ande Nesmith och Ebony Ruhland, från 2008 lyfter fram hur många barn behöver basera sig på fantasi, för att kunna föreställa sig sin förälder. Detta kan också delvist bero på långa mellanrum mellan besöken där barnen kan glömma hur föräldern ser ut. Då det gäller känslor kring hur föräldern har det i fängelset, har denna studie kunnat nå liknande resultat, som framkommit i tidigare forskning. Resultaten har varit liknande, och barnen har uttryckt sin oro kring sin förälders omständigheter i fängelset.

6.3 Barnens upplevelser av referensstödsverksamheten

Madsen (2006:228) poängterar att det inte är möjligt för människor att utvecklas utan interaktion med andra människor, då mänskliga handlingar i grunden är responsiva, vilket innebär att handlingen får en mening endast då de ses som svar och reaktioner på andra människors handlingar (Madsen, 2006:228). På grund av det är det viktigt för dessa barn att via referensstödet kunna få denna interaktion till andra barn i lika situation, för att kunna bilda sig ett perspektiv om sig samt kring sin situation och därmed få en individuell tillväxt.

Barnen uttrycker mycket starkt ett behov till stöd i sin situation och i att få en förståelse samt information kring sin förälders situation och dom. Referensstödet betydelse är i denna mening därför mycket stor. Lika som Kinanen (2009) tog upp om barns sorg kring avliden anhörig känner barnen till frihetsberövade föräldrar en sorg över att dess förälder inte kan vara närvarande i deras vardag. Behovet av att tala ut om sin situation kan bekräftas med den tidigare forskningen av Björkhagen Turessons (2009) forskning om ungdomars resiliensprocess. I forskningen kommer det fram lika faktorer om att de inneboende känslotillstånden behöver få bearbetas ut, i trygga omständigheter.

Cooleys spegeljags-teori (Gustavsson, 2008) fungerar väl också i kontexten för referensstöd då teorin går ut på att en individ speglar sig och sin situation genom en annan individ. På detta sätt kan det motiveras att referensstödet är en lämplig stödmetod för dessa barn. Referensstödsgruppen blir i denna mening en kanal där barn kan reflektera varandra emellan om hur det känns och vad som har hänt. De får en förståelse för fenomenet och hur dess förälder har det. Referensstödet Taimi ryhmä är omtyckt av informanterna och både i den tidigare forskningen (Jones et al.), socialpedagogiken (Berglund, 2000) och empowerment (Hokkanen, 2009) finns en koppling och bekräftan om att stödet är nyttigt för dessa barn.

Enligt Berglund kommer upplevelser av identitet och gemenskap inifrån individen, men kommer att stöttas av de intryck som uppstår utifrån (Berglund, 2000:31). Därigenom får referensstödsgruppen en motivering till dess nytta, hur den kan påverka individens identitet och utveckling och på så sätt individens situation i det stora hela.

Sociala sammanhang och konkret mellanmännskligt samspel är grunden till hur människan upplever sig själv och upplever sitt välbefinnande (Berglund, 200:19). På det hela djupa kan livssituationen ses som en utmaning men också som en möjlighet, där referensstödet har en betydelse för att nå tanken om en stämning, där situationen upplevs som en möjlighet.

Gällande referensstödet betydelse som metod för stöd till barn med en frihetsberövad förälder har socialpedagogiken och forskning av Jones et al. påvisat resultat som ligger som grund för denna undersökning. Studien har fått liknande resultat, där barnen uttrycker mycket positiva och rehabiliterande tankar kring verksamheten. Verksamhetens grund och metodologi ligger också mycket nära socialpedagogiken, då den tar i beaktande barns delaktighet och synliggörandet av empowerment, samtidigt som verksamheten försöker minska de negativa känslorna kring skuld och skam. Förankringen mellan examensarbetets tematik, stigmatisering och socialt arv, ligger i referensstödet betydelse, hur viktigt det är för barn i en svår livssituation få en bekräftan på att det inte är deras fel, eller fel på dem varav föräldern har begått ett brott. Referensstödet betydelse lyfts fram, då det skapar en trygg grupsituation, där barnen inte behöver vara rädda för att bli stämplade eller stigmatiserade, på grund av dess familjeomständigheter.

7 DISKUSSION

Reflektioner kring forskningsprocessen och metodvalet, samt reflektioner kring resultaten och deras mervärde för utvecklandet av stödverksamhet och förslag till fortsatt forskning diskuteras i detta kapitel.

7.1 Forskningsprocess och metodval

Forskningsprocessen för denna forskning har varit mycket varierande och lärdomsrik, eftersom undersökningen var den allra första som jag utförde. Många motgångar, men också många lyckanden förekom under forskningens förlopp från anhållandet av forsk-

ningslov, till ett färdigt skrivet examensarbete. Ämnet till examensarbetet kom som beställning av uppdragsgivaren Krits. Tidpunkten för starten av arbetet blev dock lite förhastad, då tiden till referensstödsgruppernas start var endast två och en halv vecka. I och med det blev tiden för etisk granskning och utformandet av forskningslov, informationsbrev, observations schema och intervjuguide mycket kort.

Som process har forskningen varit omfattande, med tanke på det mycket känsliga ämnet, forskningsetiska frågor och arbetandet med underåriga informanter. Även några hinder har förekommit och studien har behövt ta ny riktning, för att nå de utsatta målen som var ställda för undersökningen. Som lärandeprocess har forskningen varit givande och processen en lärdom, som gett ett helt nytt perspektiv på forskning överlag. Processen har öppnat syn för nya perspektiv och förmåga att se vilken nytta är med forskning och hur ny kunskap kan föras vidare inom branschen, för att sedan bli som en del av exempelvis ny utbildning eller stadgan av hur barns stödverksamhet kunde byggas på i framtiden.

Den konkreta processen har uppfattats stundvis stressande, men dock lärorik, då många moment varit okända och behövt en stor tid att anpassa sig för. Tiden för utarbetandet av examensarbetet har därför dragit mycket ut i tid, men ändå kunnat utföras inom den tid som varit planerad för den studerande.

Tankarna kring metodvalet var stundvis konfliktartade på grund av ämnets känslighet och respondenternas unga ålder. Trots det anses metodvalet vara lämpligt och lyckat för denna studie. Både observation och intervju kan ses som intrång på privatliv och behöver därför tänkas igenom med omsorg. Speciellt då forskningen gick ut på forskning kring barns livssituation och subjektiva tankar behövde metodvalet granskas extra noga, lika som de etiska aspekterna kring forskningsmetoden.

Valet av metod lyckades dock bra och observationen stödde bra intervjuen av barnen. Observationen var till stor nytta med tanke på forskningsetiken och barnens rättigheter. Barnen hade därmed en bra möjlighet till att bekanta sig med personen som utförde forskningen, vilket också var en etisk motivation för att kunna utföra intervjuerna med barnen.

Också analysmetoden lämpade sig väl för ändamålet, trots att metoden för analys behövde tänkas om, och ändras från en narrativ analys till en innehållsanalys på grund av att det material empirin gav inte skulle ha varit tillräckligt för att utföra en utförlig narrativ analys. Genom att transkribera intervjuerna och ordna upp observationsmaterialet i kategorier, som lämpade forskningsfrågorna och analysera materialet med innehållsanalys, blev resultatet redigt och systematiskt att presentera.

Då det är frågan om ett kvalitativt examensarbete kan man inte påstå att resultaten skulle i större bredd vara generaliserbara. Utsagan för detta examenarbete gäller subjektiva känslor och gäller där med bara de informanter som gett utlåtandena. Dock kan man dra en slutsats till att forskningen varit valid i jämförelse med de tidigare forskningarnas resultat och att forskningen därmed har ett värde. Många drag stämmer överens med den tidigare forskningen och den utvalda teorin, som använts för grund till detta examensarbete. I sammanfattande ord, kan examensarbetet hållas som en valid forskning, som dock inte i stora drag kan anses vara generaliserbar i den totala kontexten, gällande barns identitetsbildning och livssituation som barn till en frihetsberövad förälder. Studien påvisar inte heller att referensstödet skulle vara ett stöd alla barn har nytta av.

7.2 Kring resultat och mervärde för utveckling av verksamhet

Resultaten i undersökningen blev ytligare än vad den ursprungliga tanken var. Ytligheten beror dock mycket på min okunskap och osäkerhet som undersökare kring forskning och oförmåga till att intervjua på djupet, samt till att vid observation vara tillräckligt alert.

Svaren blev ytliga på grund av min förmåga till att skapa tilläggsfrågor och på grund av tanken kring etik om att inte påverka informantens svar. Dessutom försökte intervjuaren hålla sig till samma frågor för alla informanter. Trots det har resultatet kunna formas och svar på forskningsfrågorna nås som stod som grund för denna studie. Resultaten av undersökningen sammanfaller med den tidigare forskningen och med bakgrundslitteratur, vilket kan ses som att resultaten är användbara även för forskning av denna grad.

Utförandet av de empiriska delarna var en givande och lärorik process. Likaså analyserandet och kategoriserandet av materialet, samt transkriberandet. Påvisandet av resultat, som åtminstone i viss grad kan hållas som pålitliga har varit ett nöje att uppleva.

Tolkning av resultaten i jämförelse med både tidigare forskning och med de valda teoretiska utgångspunkterna har samband och ett resultat kunnat nås. I tolkningen av resultaten bör dock mina egenhanda upplevelser beaktas, som dels har kunnat styra tolkningen av studiens resultat och barnens delvis förhållande till hur mycket de egentligen ville berätta om sin situation.

Undersökningen är ett beställningsarbete och har därmed en stor arbetslivsrelevans. I Finland är det lite forskat i hur barn upplever sin förälders frihetsberövande och sin situation, samt hur en förälders frihetsberövande påverkar barnets uppväxt och bildning av sig själv och sin identitet.

För uppdragsgivaren har det varit viktigt att få fram så mångsidig information som möjligt om barns tankar kring sig själv, sin situation och om referensstödet, då meningen med denna forskning var att resultatet kunde bidra till utvecklandet av verksamheten. Därmed kopplas arbetet rakt till arbetslivet och kommer till bruk för uppdragsgivaren.

Mervärdet för uppdragsgivaren av denna studie ligger dock i resultaten kring hur det erbjudna stödet har inverkat på barnen. Positiva tankar kring verksamheten har framkommit och känslouttryck för hur barn önskade sig bli bemötta av personal i fängelserna och utanför. Med tanke på de riktlinjer brottpåföljdsmyndigheterna har lagt upp 2013 kan denna studie också bidra till att barns röst skulle komma fram vid eventuell utveckling av hur barn bör beaktas i brottpåföljdsmyndigheternas linjer och regler.

7.3 Förslag till fortsatt forskning

Som förslag till fortsatt forskning gällande tematiken kunde vara en longitudinell forskning, som skulle räcka från barndomen till vuxendomen där det skulle undersökas om

huruvida skamkänslan påverkar och hur den påverkar barnens uppväxt samt identitetsbildning, då de som barn levt i förhållanden där dess ena eller båda förälder varit frihetsberövad under en längre tid. Likaså kunde det forskas mer i hur förälderns frihetsberövande påverkar barnen även på ett kortsiktigt håll, samt vilka är de stödmeter, som borde finnas för både barnen och dess förälder i friheten.

Förutom ovan nämnda förslag skulle det gynna både professionella parter och de frihetsberövade, samt deras barn och familjer, om en undersökning skulle utföras och dokumenteras, för att få ett pålitligt system i dokumentation av fångars familjeförhållanden. Denna typ av forskning kunde undersökas genom en kvantitativ enkätforskning.

KÄLLOR

- Ande Nesmith & Ebony Ruhland; 2008; Children of incarcerated parents: Challenges and resiliency, in their own words; Children and Youth Services Review 30 (2008) 1119–1130
- Barnombudsmannen i Finland; 1989; FN:s konvention om barns rättigheter; www-dokument; tillgänglig: <http://www.lapsiasia.fi/sv/rattigheter/barnkonventionen>; hämtad: 19.7.2014
- Barnskyddslagen 417/2007 10§ 1 mom.
- Berglund, Stig-Arne; 2000; Socialpedagogik i goda möten skapas goda skäl; Studentlitteratur; Lund
- Björkhagen Turesson, Annelie; 2009; MOR I FÄNGELSE – mödrar och barn berättar En analys om ungdomars resiliensprocess; Institutionen för socialt arbete; Göteborgs universitet; Www-dokument: tillgänglig: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/18827/1/gupea_2077_18827_1.pdf ; hämtad 25.10.2014
- Brottpåföljdsmyndigheter; 2013; Riktlinjer för barn- och familjearbete; www-dokument; tillgänglig: http://rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/6G5krDHMF/Lapsi- ja_perhetyon_periaatteet .pdf; hämtad 19.7.2014
- Bryggan; 2004; Straffa inte barnet! ; www-dokument; tillgänglig: http://www.bryggan.a.se/wp-content/uploads/2009/09/BO_straffa_inte040212.pdf; hämtad 19.7.2014
- Cunningham, Ann; 2001; Forgotten Families – the impacts of Imprisonment; Australian Institute of Family Studies; Family Matters No.59 Winter 2001; Australien
- Eriksson- Zetterqvist, Ulla & Ahrne, Göran; 2012; Handbok i kvalitativa metoder; I Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) Handbok i kvalitativa metoder; Lieber; Malmö
- Goffman, Erving; 2006; Stigma; Nordstedts akademiska förlag; Stockholm
- Hokkanen, Liisa; 2009; Empowerment valtaistumisen ja voimaantumisen dialogina; I red. Mäntysaari, Pohjoja & Pösö; Sosiaalityö ja teoria; Ps-Kustannus; Juva
- Jacobsen, Dag Ingvar; 2007; Förståelse, beskrivning och förklaring Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete; Studentlitteratur; Lund

- Jones Adele et al; 2014; COPING- Interventions and mitigations to strengthen mental health; www-dokument; tillgänglig: <http://childrenofprisoners.eu/wp-content/uploads/2013/12/COPINGFinal.pdf> ; hämtad 4.11.2013
- Kinanen, Mare; 2009; Surusäkki – vertaisryhmätöskentelyä lasten sururyhmille; Poikien ja tyttöjen keskus; LK-Kirjat; Helsingfors
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend; 2009; Den kvalitativa forskningsintervjun; Studentlitteratur; Lund
- Larsson, Sam; 2005; Forskningsmetoder i socialt arbete; Studentlitteratur; Lund
- Lalander Philip; 2012; Handbok I kvalitativa metoder; I Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.); Handbok I kvalitativa metoder; Lieber; Malmö
- Lantz, Annika; 2013; Intervjumetodik; Studentlitteratur; Lund
- Madsen, Bent; 2001; Socialpedagogik; Studentlitteratur; Lund
- Madsen, Bent; 2006; Socialpedagogik Integration och inklusion i det moderna samhället; Studentlitteratur; Lund
- Malinen, Ben; 2010; Elämää kahlitseva häpeä; Kirjapaja; Helsinki
- Moula, Alireza; 2009; Empowermentorienterat socialt arbete; Studentlitteratur; Lund
- Murray, Joseph; 2008, the Effects of imprisonment on families and children of prisoners; www-dokument; tillgänglig: <http://www.bgsu.edu/downloads/cas/file77089.pdf>; hämtad: 19.9.2013
- Murray, Joseph; Farrington, David P; 2008; Parental Imprisonment: A systematic review of its effects on child antisocial behavior, crime and mental health; Institute of Criminology, UK
- Räsänen, Juhani; 2006; Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut Yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön valtaistaminen; Julkiviestintä; Järvenpää
- Sassi, Tarja; 2012; Ehjä Perhe- opas vankiperheiden vertaisryhmätoiminnan ohjaajille; Kriminaalihuollon tukisäätiö; Helsingfors
- Seymour, Cynthia; 1998; Children with Parents in Prison: Child Welfare Policy, Program, and Practice Issues; Child Welfare League of America; vol LXXVII#5 sept/oct.
- Wikgren, Jaana; 2011; Kuka suojelee lasta vankilassa? Ensi- ja turvakotien liitto, Helsingfors
- Øvreeide, Haldor; 2000; 2:a upplagan; Samtal med barn – Metodiska samtal med barn i svåra livssituationer; Studentlitteratur; Lund

BILAGOR

BILAGA 1

ANSÖKAN OM FORSKNINGSLÖV

Kriminaalihuollon tukisäätiö
Toiminnanjohtaja Jukka Mäki
Kinaporinkatu 2 E 39
00500 HELSINKI

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Pyydän lupaa liitteenä olevan tutkimussuunnitelman mukaisesti tutkia TAIMI - vertaistukiryhmään osallistuvien vankien lasten kokemuksia.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää lapsiperspektiivistä sitä, miten lapset kokevat KRITSin Ehjä perhe-toiminnan ja Snellun tarjoaman vertaistukiryhmän hyödyn. Tarkemmin tavoitteeni on selvittää, miten vertaistuki tukee ja auttaa lasta hänen elämäntilanteessaan. Toinen aspekti tutkimuksessa on selvittää miten lapsi kokee vanhemman vankeuden ja millaisia tunteita tilanne synnyttää.

Tutkimuksen aineisto muodostuu ryhmän havainnoinnista ja lasten haastatteluista. Havainnointi suoritetaan TAIMI ryhmän tapaamiskertojen aikana 5.10, 26.10 ja 30.11.2013. Havainnointimateriaali kerätään päiväkirjamuotoon muistiin tueksi. Havainnointien lisäksi suoritetaan haastattelu lasten kanssa yksilöllisesti, noin kaksi viikkoa viimeisen tapaamiskerran jälkeen. Vanhemmalla on oikeus olla halutessaan mukana haastattelutilanteessa. Haastattelu nauhoitetaan, jotta materiaalin paikkansapitävyys ja todenmukaisuus voidaan paremmin taata.

Työ noudattaa tarkasti eettisiä tutkimusmääräyksiä, tutkimushenkilöiden henkilöllisyydet tullaan suojaamaan koko tutkimusprosessin aikana.

Sitoudun siihen, että

- haastatteluaineistoa tuottavat henkilöt ovat tietoisia tutkimuksen tarkoituksesta sekä siitä, että heidän antamiaan tietoja tai haastatteluja käytetään tässä tutkimuksessa.
- mahdollisia asiakkaita koskevia tietoja käytetään siten, ettei asiakkaiden henkilöllisyys missään vaiheessa tule ilmi.
- tutkimusaineistoa säilytetään siten, ettei muilla kuin tämän luvan hakijalla ei ole siihen pääsyä.
- myös sähköisessä muodossa oleva aineisto on suojattu ja käsitellään niin, ettei muilla kuin luvan hakijalla ole siihen pääsyä (vältettävä mahdollisuuksien mukaan esim. aineiston kuljettamista kannettavalla tietokoneella).
- aineisto hävitetään sen jälkeen, kun tutkimus on valmistunut.
- haastatteluaineistoa tuottaneet henkilöt saavat halutessaan tutkimuksen tuloksista palautteen.

Helsingissä 23.9.2013

Veronica Ruskeepää
Opiskelija
Arcada – Nylands svenska yrkeshögskola
gsm 0X0-XXXXXXX
xxxxxxx.xxxxxxxx@arcada.fi

BILAGA 2

INFORMATIONSBREV TILL INFORMANTER

SAATE

Nimeni on Veronica Ruskeepää ja opiskelen kolmatta vuotta sosionomiksi (AMK) oppilaitoksessa Arcada – Nylands svenska yrkeshögskola.

Tällä hetkellä teen opinnäytetyötäni, joka on tilaustyö Kriminaalihuollon tukisäätiön Ehjä perhe- toiminnalta.

Työni käsittelee aihetta: Miten lapsi kokee vertaistukiryhmän olevan avuksi hänen tilanteessaan sekä miten lapsi kokee vanhemman vankeuden.

Tutkimukseni tavoite on selvittää millaisia kokemuksia ja tunteita vertaisryhmätoiminta herättää lapsissa. Tätä pyrin selvittämään ryhmissä mukana olemalla ja vertaisryhmien aikana lapsia havainnoimalla. Vertaistukiryhmätapaamisten päätyttyä haastattelen ryhmään osallistuneet lapset.

Tulen siis olemaan läsnä ryhmissä havainnoitsijan roolissa, en ohjaajana. Läsnäolollani ryhmässä on merkitystä toiminnan ymmärtämisen lisäksi myös haastattelun kannalta, jonka tulen suorittamaan noin kaksi viikkoa Taimi ryhmän viimeisen kokoontumiskerran jälkeen.

Tätä ajatellen lapsella on mahdollisuus tutustua minuun ja oppia tuntemaan minua niin, että en olisi haastattelutilanteessa hänelle täysin vieras henkilö.

Haastattelun tavoite on saada kartoitettua lapsen omakohtaisia kokemuksia. Tätä pyrin selvittämään mm. seuraavilla kysymyksillä: - miten lapsi kokee tilanteensa, millaisia ajatuksia hänellä on vanhemman vankeudesta sekä millaista tukea hän kokee saavansa Kriminaalihuollon tukisäätiön ja Snel-lun tarjoamasta Taimi- vertaisryhmätoiminnasta.

Tästä syystä pyydän lupaa havainnoida ja haastatella lastanne opinnäytetyötäni varten. Lapsenne kokemukset ja kertomat ovat merkityksellisiä ja tarpeellisia jotta saisimme paremman kuvan lapsen näkökulmasta vertaistukitoiminnasta sekä heidän kokemuksiaan vanhemman vankeudesta.

Haastattelussa käytän nauhuria tukena, jotta voin varmistua siitä että lapsenne kertoma tulee totuudenmukaisesti kirjattua.

Nauhoitusta ja havainnoiteja käytetään ainoastaan tutkimusta varten ja kaikki materiaali säilytetään lukitussa tilassa koululla tutkimuksen aikana ja hävitetään asianmukaisesti kun lopputyö on hyväksytty. Ainoastaan minulla ja ohjaajallani on oikeudet käsitellä materiaalia.

Lapsenne ja perheenne henkilöllisyyttä tullaan suojaamaan koko prosessin aikana eikä lastanne tai teitä voida tunnistaa lopullisessa työssä.

Osallistuminen haastatteluun on täysin vapaaehtoista eikä se sido lastanne vastaamaan kaikkiin kysymyksiin. Haastattelun voi keskeyttää koska tahansa. Vanhempana teillä on halutessanne oikeus olla läsnä haastattelutilanteessa.

Jos Teillä on kysymyksiä koskien lopputyötä tai haastattelua niin voitte olla yhteydessä minuun tai ohjaajaani Tarja Sassiin.

Ystävällisin terveisin,

Opiskelija
Veronica Ruskeepää
0X0-XXXXXXX
xxxxxxx.xxxxxxxx@arcada.fi

Työn käytännön ohjaaja
Tarja Sassi
0X0-XXXXXXX
xxxxx.xxxxx@Krits.fi

BILAGA 3   INFORMERAT SAMTYCKE

SUOSTUMUSLOMAKE

Allekirjoittamalla tämän lomakkeen annan Veronica Ruskeepäälle luvan haastatella lastani, sekä nauhoittaa haastattelu hänen opinnäytetyötään varten. Vanhempana voin halutessani olla läsnä.

Olen saanut tarpeeksi tietoa opinnäytetyöstä sekä sen sisällöstä ja käyttötarkoituksesta. Olen tietoinen, että lapseni ja minun henkilöllisyyttä sekä lapseni kertomaa suojataan koko tutkimusprosessin aikana. Lastani ei voida tunnistaa lopullisesta työstä.

Osallistuminen haastatteluun on täysin vapaaehtoista ja lapseni voi keskeyttää haastattelun koska vaan.

Paikka ja aika

_____

Allekirjoitus ja nimenselvennys

_____

Veronica Ruskeepää
Opiskelija
Arcada – Nylands svenska yrkeshögskola
gsm 0X0-XXXXXXX
xxxxxxxxxxxxxxxx@arcada.fi

BILAGA 4**OBSERVATIONSSCHEMA**

OBSERVATIONS SCHEMA		
Referensstöd • Upplevelser • Känslosttryck • Nytt	Känslosttryck • Identitet • Situation	Övriga observationer Egna tankar • Annat observerat

Haastattelulomake

1. Esitiedot:

Päiväys: _____

Nimi: _____

Ikä: _____

Lapsen huoltaja: _____

Haastattelija: Veronica Ruskeepää

Haastattelupaikka: _____

Heippa!

Muistatko kun kerroin Taimi-ryhmässä että teen opinnäytetyötäni, ja että tulen tekemään tämän haastattelun teidän kanssanne?

Haluaisin että vastaisit kysymyksiin omin sanoin, mutta jos tuntuu että ei ole mitään sanottavaa, niin se ei haittaa.

Nauhoitan tämän keskustelun, jotta saisin paremmin tehtyä siitä sellaisen tekstin mistä ei voi tunnistaa kuka on kertonut tämän. Ainoastaan minä, Tarja ja mahdollisesti opettajani näkee/ kuulee aineiston. Aineisto säilytetään niin että kukaan ulkopuolinen ei voi saada tätä tietoa käsiinsä.

Jos tuntuu siltä että et halua enää vastata, niin voit keskeyttää koska vaan.

2. Sinä itse:

Kertoisitko aluksi vähän itsestäsi...?

Minkälainen sinä olet? _____

Mihin olet itsessäsi tyytyväinen? _____

Mitä haluaisit muuttaa itsessäsi _____

3. Kaverisi:

Miten monta kaveria sinulla
on? _____

Onko kukaan heistä paras ystäväsi? _____

Mitä yleensä teet kavereiden kanssa? _____

Voitko kertoa salaisuudet ja tärkeät asiat jollekin, kenelle? _____

Jos sinulla on paha mieli, pelottaa tai huolestuttaa, niin kenen kanssa voit puhua siitä? _____

Kenen kanssa jaat kaikkein mukavimmat asiat? _____

---

4. Perhesuhteet

Ketä sinun perheeseesi kuuluu? _____

_____

Millaiset välit sinulla on perhejäseniin (äitiin, isään, sisaruksiin, isäpuoleen..)?

_____

Kuuluuko perheeseesi joku, joka ei asu teidän kanssanne, kuka? _____

_____

Kuinka usein tapaat häntä? _____

_____

Missä te tapaatte? _____

_____

Mikä on tapaamisissa parasta? _____

_____

Mikä on tapaamisissa kurjinta? _____

_____

Miten tapaaminen voisi olla parempi? _____

_____

_____

Onko jokin asia tai tapahtuma mitä haluaisit muuttaa tai tehdä toisin kun menet tapamaan isää? _____

_____

Kuka/ketkä tulevat sinun mukaasi kun menet tapamaan isää? _____

_____

Haluaisitko tavata häntä useammin, miksi? _____

_____

Jos et voi tavata häntä usein, niin kuinka pidätte yhteyttä? _____

_____

5. Vertaisryhmätoiminta:

Olet osallistunut vertaistukiryhmään joka on tarkoitettu lapsille joilla on joku läheinen vankilassa..

Kertoisitko omin sanoin ajatuksistasi Taimi ryhmästä? Millaista siellä oli? Mikä siitä teki sellaista? _____

_____

Mitä kaikkea teitte Taimi ryhmässä? _____

_____

Mikä oli kivoin tehtävä/tapahtuma ryhmän aikana? _____

_____

Oliko jotain mikä ei tuntunut kivalta, mikä? _____

_____

Pystyitkö keskustelemaan muiden lasten kanssa isän vankilassa olosta? _____

_____

Tuntuiko siltä että sait ryhmässä tukea, millä tavalla se tuntui? _____

_____

- miltä tuntui kun sait tietää että toisillakin lapsilla on vanhempi vankilassa? _____

_____

- osasivatko ryhmän aikuiset kuunnella ja tukea sinua jos/kun tuntui pahalle? _____

Jos voisit itse suunnitella lasten vertaisryhmän (esim. Taimi ryhmä), niin millaista toimintaa siellä olisi?

- mikä asia auttais, että sinulla olisi helpompaa isän vankeuden kanssa? _____

---

6. Isän joutuminen vankilaan:

Tiedätkö miksi isä joutui vankilaan? _____

Oletko kertonut kaverillesi, että isä on vankilassa? _____

Miltä sinusta tuntuu kun isä on vankilassa? _____

Miltä tuntuu kun menet vankilaan tapaamaan isää? _____

Jos isän tapaaminen vankilassa ei ole mukava tapahtuma, niin miten se voisi muuttua mukavammaksi?

- mikä sinua helpottaisi? _____

---

7. Muut kokemukset:

Mikä on onnellisin ja mukavin aika jonka muistat? _____

_____

Mitä teet kun olet iloinen? _____

_____

Mitkä muut asiat vaikuttavat siihen miltä sinusta tuntuu? _____

_____

- koulussa

-harrastuksissa

- mitkä muut kokemukset/asiat tekevät sinut iloiseksi/surulliseksi?

Mitä haluaisit kysyä minulta? _____

Jos sinulla olisi taikasauva, niin mitä haluaisit muuttaa elämässäsi? _____

_____

Kiitos vastauksistasi!!!

BILAGA 6 ANALYSPROCESSEN

